

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 15:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

MAJ 4/5 · 90

Nytt jubileumsmynt (fig. 2). Foto: Myntverket

Kontrollvikter i Avesta	sid 92
Svensk Weimar-taler för år 1631?	sid 95
Skatten från Cuerdale	sid 96
Att samla felpräglade mynt	sid 102
Bengt Thordeman 22.9.1893–24.3.1990	sid 108

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Söker medlemmar som vill ställa upp och hjälpa till i föreningsarbetet samt med föreningens auktionsverksamhet.

- Du måste
- vara numismatiskt kunnig
  - vara flerårig medlem
  - kunna ägna några timmar i veckan åt detta
– gärna pensionär

Ytterligare upplysningar: Torbjörn 08-49 01 25 eller 08-743 81 55
Madeleine 08-85 46 77.

Specialauktioner

CHRISTIE'S

Internationella myntauktioner

Christie's
8 King Street, St. James's
London SW1Y 6QT
Tel: (441) 839 9060

Christie's
502 Park Avenue
New York, NY 10022
Tel: (212) 546 1056

Christie's
Sturegatan 26
11436 Stockholm
Tel: (08) 6620131

Christie's
Dronningens Tvaergade 10
1302 Copenhagen K
Tel: (451) 32 70 75

Christie's
Riddervolds gt. 10B
Oslo 2
Tel: (472) 441242

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ORGAN FÖR SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Östermalmgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-667 55 98
(tisdag - fredag kl 10.00 - 13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:
Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

SNT utkommer den 1
i månaderna februari - maj och
september - december
Prenumeration: helår 100:—

ANSVARIG UTGIVARE
Ian Wiséhn

REDAKTION
Hans Franzén

Monica Golabiewski Lannby
(program, föreningar,
aktuella auktioner)

Kjell Holmberg (annonsering)

Manuskriptgranskning:

Lars O. Lagerqvist

Redaktionssekreterare:

Margareta Klasén

(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER

Bokning

Tel 0292-303 45 kvällstid o helger

Annonspriser:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:—
2:a omslagssidan	1 450:—
omslaget 4:e sida	1 800:—
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:—
2/3 sida (99×214 mm)	850:—
1/2 sida (151×105 mm)	650:—
1/3 sida (47×214 mm)	450:—
1/4 sida (72×105 mm)	350:—
1/6 sida (47×105 mm)	250:—
1/12 sida (47×50 mm)	150:—

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginal alt manus och

gärna skiss.

Sändes till SNT,

adress enl ovan.

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

Tryck:

Masterprint Sätteriet & Tryckeriet AB
ISSN 0283-071X

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Vårprogrammet 1990

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhammsgatan 50 A (Riksantikvarie-
ämbetets lokaler, tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet).

Maj

24-25

Resa till Åland med årsmöte. Program se SNT nr 2.
Ett fåtal platser återstår, *kontakta kansliet!* Resan bju-
der på ett intressant och omväxlande program med bl a
en bussresa i försommarens vackraste tid till platser på
Åland, som den vanliga besökaren aldrig ser.
Pris för plats i dubbelrum 655 kr och för enkelrum 540
kr. I priset inkluderas båtresa t/r, hotellrum, middag på
torsdagen (drycker betalas separat) samt bussut-
flykten.

Höstprogrammet 1990

November

Höstauktionen. Datum meddelas senare.

Register Myntkontakt 1972-1982

finns ännu att köpa på SNF:s kansli
eller beställas per post eller telefon
08-667 55 98 tisd-fred 10-13. Pris
endast 75:— (+porto). Ombärlig
för alla intresserade numismatiker,
som vill gå tillbaka till någon tidigare
värdefull artikel i vår tidskrift - men
inte kommer ihåg var det stod.

Kansliet

SNF:s kansli flyttar

under sommaren och öppnar 1 sep-
tember på *Sandhammsgatan 50 A*,
115 28 Stockholm. Samma telefonnr.

Nytt tiokronorsmynt

Äntligen har man bestämt sig att Sve-
rige skall få ett mynt i valören 10 kro-
nor, "guldfärgat" och utan nickel.
Man avser också ge ut en sedel om 20
kronor. Mera härom i nästa nummer.
Myntet lär vi se tidigast 1991.

SNF:s kansli

har t o m sommaren postadress:
Östermalmgatan 81, 2 tr ö g,
114 50 Stockholm.
Telefontid tisdag - fredag 10-13,
tel 08-667 55 98.

Besökstid 10.30-13.00

Semesterstängt:

midsommar-1 sept samt jul- och
nyårshelgerna.

Adressändring?

**Använd postens
adressändringsblankett,
som Du sänder till:**

Svenska
Numismatiska Föreningen
Östermalmgatan 81
114 50 STOCKHOLM

**BLI MEDLEM I SNF —
GOD SERVICE UTLOVAS.
ANMÄLNINGS-
BLANKETT**

TEL 08-667 55 98
tisd - fred 10-13.

Kontrollvikter i Avesta *Av Bertel Tingström*

(samt en liten räkneövning)

Den bästa beskrivningen av verksamheten i myntverket i Avesta har utan tvekan gjorts av Anton Swab (1702–1768). Han var auskultant (lärling) vid Bergskollegium 1723. Hans berättelse om Avesta Cronobruk är inlämnad i maj 1724, försedd med "Perspektiv – Ritningar af dhe förnämsta byggnader, machiner och verktyg". Berättelsen är utgiven från trycket 1983 av Jernkontoret i anledning av Avesta Jernverks 100-årsjubileum som aktiebolag. Swab adlades von Swab 1751.

En annan nära samtidig auskultant, Lars Harmens, har också skrivit en liknande berättelse, med teckningar av verksamheten som bilagor. Denne senares teckning av justerkammaren återges här, bild 1. Den visar det rum där de stora färdighamrade plåtarna klipptes till myntämnen enligt ett bestämt schema. Detta skedde genom storsaxen, vartill flera man behövdes. Plåten eller senare dess delar klipptes alltid på mitten. Därigenom behövdes inga måttband, endast ögonmått. De kunde på sätt som bilden visar delas vare sig det skulle bli 4-daler eller lägre nominaler. Varje sats i smäldegeln (den mängd som togs ur hårdan) kan antas ha vägt omkring 13 kg och summan av 4 st 4-daler, 8 st 2-daler, 16 st 1-daler eller 32 st $\frac{1}{2}$ -daler var densamma, 12,09 kg. Vikten var alltid proportionell mot valören och varierar mellan 12,088 och 12,096 kg. Variationen beror på decimalsystemet och att vikten är uttryckt i hela gram. Indelningen enligt det dåtida viktsystemet ger exakt relation: 4-daler 8 8/9 marker, 2-daler 4 4/9 marker, 1-daler 2 2/9 och $\frac{1}{2}$ -daler 1 1/9 marker stapelstadsvikt, dvs i Stockholm. Ett skeppund är 136,024 kg och indelas i 20 lispund, varje lispund = 1 markpund eller mark. Ett markpund är sålunda 1/400 av ett skeppund. Indelningen är alltid densamma men här avser vikten metall (koppar). För livsmedel fanns viktalievikten som var högre per skeppund. För metall gällde uppstadsvikten = 5% högre än stapelstadsvikten (tex i Västerås) och bergsvikten = ytterligare 5%. "Berget" var Falun. I Västerås resp Falun var alltså resp vikter 136 kg + 5% = 142,8 kg och 149,6. Mynten i Avesta tillverkades efter stapelstadsvikt.

Då den stora plåten icke var valsad

Storleken på de tre kontrollvikterna är:

Avesta $\frac{1}{2}$ -daler	75×75 mm	9 mm tjock
Uppsala 1-daler	84×84 mm	15 mm tjock
KMK $\frac{1}{2}$ -daler	55×55 mm	11 mm tjock

Sammanställning av vikterna i denna artikel:

	ass		48,042 milligr	
	markpund	=	340,06 gram	= 7.078,4 ass
$\frac{1}{2}$ daler SM 1715	1/360 skepp.	=	377,84 gram	= 7.864,8 ass
$\frac{1}{2}$ daler SM 1709	1 2/3 markp.	=	566,76 gram	= 11.797 1/3 ass
1 daler SM 1709	3 1/3 markp.	=	1.133,53 gram	= 23.594 2/3 ass
	10 markp.	=	3.400,6 gram	= 70.784 ass
	1 skepp.	=	136.024,0 gram	= 2.831,366 ass

Vi känner idag endast tre kontrollvikter. Känner någon i läsekretsen till någon ytterligare vänligen meddela

*Bertel Tingström
Uppsala 8*

– detta var tekniskt möjligt i Sverige först ett stycke in på 1770-talet utan endast hamrad var det svårt att skära myntämnena så exakt som myntordningen föreskrev. Sedan den stora plåten skurits i avsedda myntämnen återstod kontrollen av dessas vikt. Detta skedde på balansvåg där en kontrollvikt låg i ena vågskålen. Om vikten var den rätta dvs inom vissa maximi- och minimigränser, remedium, gick den till prägling. Om den var för lätt gick den till omsmältning, om den var för tung avklippes ett eller flera hörn så att myntämnet fick passande vikt. Det finns några exempel på att man använt för lätta plåtar att tillverka ett plåtmynt av lägre valör, tex en för lätt 4-dalers plåt kunde skäras till en 2-daler. Remedium var 1690 för plåtmynt 3,9%. Denna siffra är inte senare bekräftad men kan antagas ha gällt även 1700-talet.

Förf. har mått genomsnittsvikten av plåtmynt enligt olika myntordningar. Avvikelsen är liten, för $\frac{1}{2}$ -daler på 1700-talet endast 8 gram. Avvikelsen är alltid nedåt. I procent är avvikelsen från 0,6 till 2,1 beroende på valör. Antalet vägda enligt myntordningen 1715 är 1,579 st, ett statistiskt tillräckligt högt tal.

Plåtar med godkänd vikt fördes ännu en gång till glödning före präglingsen. Här kan ha uppstått viss vikt-förlust.

Av de använda kontrollvikterna, vilka måste ha varit minst en för varje myntordning och valör, möjligen flera, är idag kända endast 3 st. En fin-

nes i Avesta Myntmuseum, Fig 2, och avser $\frac{1}{2}$ daler SM enligt 1709 års myntordning. Den är gjord av mäs-sing, fyrkantig och ungefär 9 mm tjock. Mitt på övre ytan har funnits en knapp. Där står ingraverat: "1 $\frac{1}{2}$ Marck Metal Wigt II797 $\frac{1}{2}$ Ass Som Giör $\frac{1}{2}$ Daler Sölfwer Mynt Afwesta den 4". Den är komplett utom att knoppen saknas och att inskriften slutar med "den 4". Vad då?

Det får sin förklaring av den kontrollvikt som finns i Uppsala Universitets Myntkabinett, Fig 3. Denna vikt avser 1 daler SM enligt samma myntordning, 1709. Inskriften är här: "3 $\frac{1}{2}$ Marck Metal Wigt 23,594 $\frac{1}{2}$ Ass Som Giör 1 Daler Sölfvver Mynt Afvvesta Den 4 1710".

Enligt Wolontis Kopparmyntningen i Sverige 1624 – 1714 sid 296 f har 1709 utmyntats 47,748 daler SM. Det finns emellertid inga plåtmynt med året 1709 utan först 1710. De nämnda har tillverkats 1710 men inom räkenskapsåret, som började 1 april och avslutades 31 mars. Datum på myntvikten är den 4 men vilken månad? Förordningen är daterad 3 december 1709. Då plåtmynttillverkningen upphörde 1691 är det föga troligt att det omgäende fanns utbildad personal kvar och kanske heller inte tillräckliga lager. Myntning av sjätte-delsören hade dock förekommit 1707 och 1708. Om den okända månaden skulle ha varit mars skulle den nämnda kvantiteten producerats på mindre än 4 veckor. Under bokföringsåret 1710–1711 tillverkades över 750 000

Tab. IV.

Juster Kammarer

- A Sten Sagen med till Hölja
B Skjermis i Hölja
C Västligsk skedlar
D Västligsk skedlar
E Sten Sagen med till Hölja
F Sten Sagen med till Hölja
G Sten Sagen med till Hölja
H Sten Sagen med till Hölja
I Västligsk skedlar

- K Sten Sagen
L Sten Sagen med till Hölja
M Sten Sagen med till Hölja
N Sten Sagen med till Hölja
O Sten Sagen med till Hölja
P Sten Sagen med till Hölja
Q Sten Sagen med till Hölja
R Sten Sagen med till Hölja
S Sten Sagen med till Hölja
T Sten Sagen med till Hölja
U Sten Sagen med till Hölja
V Sten Sagen med till Hölja

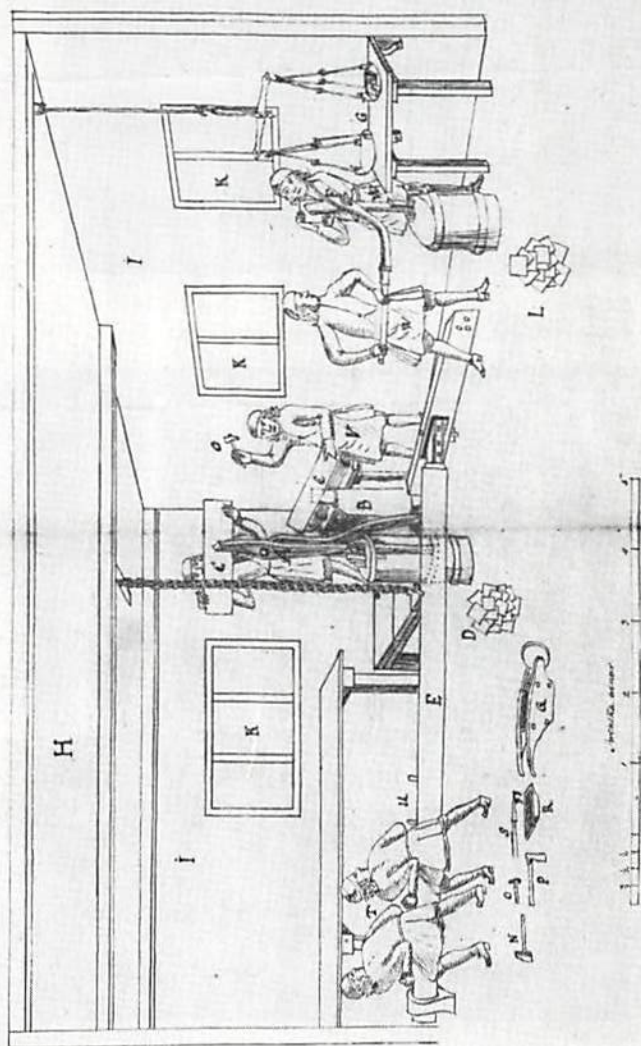

Bild 1

Justerkammarer med storsaxen i bildens mitt och till höger den balansväg som användes vid justering för att nå nära rätt vikt genom ev. avklippning av ett eller flera hörn.

Bild 2
Kontrollvikt för 1/2 daler enligt 1709 års myntordning

Bild 3
Kontrollvikt för 1 daler enligt 1709 års myntordning

daler. Förf. gissar på februari som sannolik begynnelsedag. Det kan erinras om att danskarna gick i land i början av november 1709 och diskussionen och beslutet i rådet var den 3 december. Det tog säkert 2 månader att komma igång.

De båda kontrollvikterna har så klara likheter att de bör ha tillverkats och använts vid samma tillfälle.

Innan vi går över till att behandla den tredje bevarade, som finns i Kungl Myntkabinettet, bör något sägas om vikter i dåvarande och nuvarande räk-

ning. Grunden för vikten var ass, den holländska myntviktens lägsta enhet, 48,042 milligram. Utmyntningsgrunden var 120 daler per skeppund 1709, dvs det skulle av ett skeppund bli 120 daler i myntade plåtar. Vikten av ett ass är i förhållande till dåtidens teknik mycket liten, mindre än 5/100 gram men som framgår nedan inte en jämn del av vårt viktsystem, skeppundet och dess delar. Asset dög dock både som internationell enhet och som kontrollvikt.

Den tredje vikten liknar de båda övriga och har inventarienummer på MKK 13 665, inkommen 1909, Fig 4. Inskriften är: "Richtplåt Til 1/2 Daler Silfwer M^o Dess Halt I Marc Met W och 786 2/3 As Blifwer Af I Skeppund. Kåppar 360 Plåtar A^o 1715 1/2" (anm.: siffran I har kliven fot).

Om man med 360 plåtar menar 360 st 1/2-daler SM är det rätt enligt förordningen av den 17 maj 1715, då det skulle tillverkas 180 daler av ett skeppund. En sådan 1/2-daler skulle då väga 1/360 av ett skeppund, 7864,89 ass eller 377,84 gram. Relationen till 1709 års plåtar är att 1715 års skall väga 2/3 av de förra, (120/180). På plåten står emellertid 786 2/3 ass. Det är tydligt att gravören har hoppat över den fjärde siffran, 4, och läst 48 som decimaler. 48 hundradelar eller ännu mer exakt 489 tusendelar blir just 2/3 som han ingraverat som ett bråk. Ingraveringen är alltså riktig utom att siffran 4 fattas i det hela ass-talet.

Bild 4 Kontrollvikt för 1/2 daler enligt 1715 års myntordning. Skala 1:1. Foto G. Hildebrand

Finns det en svensk Weimar-taler för år 1631?

Av Hans-Jürgen Ulanska och Herbert Erzmänn, Erfurt (DDR)

Inledning

Med svenska truppers landstigning på ön Usedom år 1630 grep Sverige under sin konung och härförare Gustav II Adolf aktivt in i krigshändelserna på tysk botten. I takt med hans segerrika frammarsch utvecklades i de intagna eller med honom sympatiserande områdena en ivrig präglingssamhet till ära och nytta för den svenska konungen, något som i hög grad kom till uttryck i såväl mynt som medaljer.

Såsom säkra präglingssorter är i kronologisk ordning hittills fastställda: Erfurt, Würzburg, Mainz, Nürnberg, Fürth, Augsburg, Osnabrück och Wolgast.

Präglingar förmodas dessutom ha skett i Stettin, Hildesheim och Weimar. I det följande skall behandlas den taler för år 1631, som händelsevis har tillskrivits myntorten Weimar.

Svenska Weimar-talern av år 1631

Hertig Wilhelm av Weimar, som regerade vid den tiden, var en av de första tyska furstar som anslöt sig till Sverige. Hans broder, hertig Bernhard av Weimar, stod i svensk tjänst som general till sin död 1639 och övertog även för kort tid efter Gustav Adolfs död vid Lützen överkommandot över den svenska hären. Även över honom präglades då några medaljer (se en tidigare artikel i SNT av J. Hackl, 1990:2, s. 34).

Efter närmare forskningar i myntorten Weimars historia under samma tid kan relativt säkert uttalas följande.

Det ifrågasatta myntet för år 1631

bär på vapensidan initialerna G A, som berättigar till att hänföra dem till Weimars myntmästare Gabriel Andrae (eller Andressen, som han själv skrev sig). Enligt handlingarna framträdde han sista gången år 1629 med ett ställningstagande till mindervärdiga pfennige, som omnämndes i kurfursten Johann Georgs av Sachsen myntförordning av den 29 januari 1629.

Myntmästare Andraes dödsdag finns dokumentärt belagd och är daterad till den 12 september 1632.

Mellan åren 1629 och 1632 präglades i Weimar följande mynt, som dock alla saknar myntmästarmärke: dubbelgroschen för år 1630 och groschen för samma år över Augsburgska beaktelsen, ävensom orttaler och groschen över von Botsheims död år 1632. Även före denna tid saknades myntmästarmärke på flera mynt. De båda nämnda årtalen tillåter dock den slutsatsen, att Andrae kunde ha präglat ovannämnda mynt år 1631, eftersom man p g a av avsaknad av G. Andraes dödsdag i nyare publikationer tagit avstånd från att tillskriva Weimar detta mynt. Under alla förhållanden kan det inte röra sig om någon större upplaga för detta liksom för övriga ovannämnda mynt, ty mynthuset var i bristfälligt skick. Gabriel Andrae meddelar i en odaterad skrivelse (från åren 1625 till 1627) följande: "Även har på 29 veckor ingenting utmyntats, och har under samma tid smältrummet och smältugnen vid skilda tillfällen stått under vatten, så att skorstenarna måst muras igen på taket."

Att tillskriva myntorten Weimar ytterligare mynt för Gustav II Adolf för 1631 och 1632, såsom Tentzel försökte (i *Saxoniae numismatica – Ernestinische Linie*), är ohållbart, enär det ena av de nämnda mynten är klart betecknat med Erfurts myntmästare Weissmantels myntmästarmärke och det andra präglades efter Hildesheims stämpelform.

Slutanmärkning

Med den eftersträfvade tillskrivningen av 1631 års taler till Weimar, som en av de första tyska myntpräglingarna för Gustav II Adolf i Tyskland, gjordes ett försök att utfylla en lucka i attribueringen av de mynt som präglats över honom mellan 1631 och 1634.

Den i början av oss ställda frågan, om det finns en svensk Weimar-taler, bör slutgiltigt besvaras jakande efter besked om G. Andraes dödsdag. Att hänvisa till någon annan myntmästare med initialerna G A är inte möjligt.

Intensiva efterforskningar måste bedrivas, så att ytterligare uppgifter om präglingssorter för dessa för det dåtida Tyskland mycket intressanta och i sina enskildheter ännu inte klart belysta präglingssorter publiceras, kompletteras eller helt omskrivs. För hänvisningar, uppslag eller kritik är författarna tacksamma.

(På författarens begäran översatt från *Numismatische Hefie 37, Kulturbund der DDR. Gesellschaft für Heimatgeschichte Bezirksfachausschuss Numismatik, av NUF*)

Den sk Weimar-talern 1631 med myntmästare Gabriel Andrae's signatur. Kungl Myntkabinettet. Foto Nils Lagergren, ATA.

Skatten från Cuerdale

En saga i silver

Av Elsa Lindberger

Den 15 maj 1840 – för jämnt 150 år sedan – hittades den berömda Cuerdaleskatten. Det skedde under arbetet med förstärkning av en kajkant till floden Ribble i Lancashire, strax söder om Preston vid norra Englands kust mot Iriska sjön. I jordmassan invid det gamla murverket upptäckte några arbetare en oerhörd mängd silver, som hade legat inneslutet i en av ålder förstörd blykista: mer än 7 500 mynt och 1 100 bitar av smycken, tenar och barrer.

Händelsen celebreras nu med en stor och innehållsrik jubileumsutställning i Liverpool Museum: *A Silver Saga – Viking Treasure from the North West, 12th May – 2nd Sept. 1990*. Medverkande är ett trettiotal museer och institutioner i England, Skottland, Skandinavien, etc. Bl a har Historiska museet och Kungl. Myntkabinettet från samlingarna i Stockholm lånat material till utställningen (jfr fig. 1–2).

The Cuerdale hoard har betecknats som den hittills största vikingatida skatten, både kvantitativt och kvalitativt sett. Dess nedläggningstid, något av 900-talets första år, sammanfaller med en del av de relativt tidiga vikingatidsskatter som hittats i Sveriges jord och som huvudsakligen innehåller orientaliska mynt, tex det stora Gotlandsfyndet från Stora Vellinge i Buttle socken (CNS 1.2:38). Men Cuerdaleskatten innehöll blott ett fåtal islamiska dirhamer. Jämförelsen innebär också, att den ligger 100–200 år tidigare än våra största silverfynd med anglosaxiska och andra västerländska mynt; dess innehåll speglar därför en helt annan del av historien, nämligen de danska vikingarnas kolo-

nisation av Northumbria under 800-talets sista årtienden och begynnelsen av 900-talet. Dominerande myntherre är den danske kung Cnut (c. 895–c. 903, troligen med tillnamnet Siefred) i East Anglia och hans bundsförvanter. Myntort var York, *Ebraice Civitas*; antalet rör sig om ca 5 000 ex, varav mer än 3 000 för Cnut: åts. CUNETTI, frans. CNUT REX. Bildspråket är kristet, med korsformer som har förebilder i bysantinsk och karolingisk myntning. Likaså texter på latin, tex MIRABILIA FECIT, hämtat från kristen liturgi. Till kategorien "Vikings" räknas även de minst 1 815 ex som går under beteckningen *St Edmund memorial coinage*. Drygt 1 000 mynt i fyndet hörde till kungarna av Wessex, de flesta var präglingar för Alfred den store (871–899), några för hans son och efterträdare Edward d.ä. Arkebiskoparna av Canterbury var representerade med ett 70-tal mynt, kungarna av Mercia och East Anglia med några exemplar. Ca 1 000 mynt var av frankiskt ursprung; 2/3 av dem präglade i Limoges för den karolingiska ättens myntherrar.

Publicering

Det märkliga skattfyndet presenterades påföljande år av Edward Hawkins vid två sessioner i Numismatic Society, den 25 nov. och 23 dec. 1841. Fyndbeskrivningen publicerades i Numismatic Chronicle V, London 1843, under titeln *An account of coins and treasure found in Cuerdale*. Av den framgår också, hur skatten från att först som "treasure trove" ha varit "the property of Her Majesty", av drottningen själv genast (här anar man mellan raderna sagesmannens förtrytelse, om ock i behärskad form)

placerades i olika höga herrars händer för att fördelas mellan flera museer och institutioner, inte bara i England utan även i andra länder – Frankrike, Danmark – ja, också till särdeles prominenta myntsamlare ...; allt detta för att sprida glädje och kunskap i vidare kretsar av numismatiker, historiker och arkeologer. Dessutom måste man räkna med att en del av fyndet redan från början hamnade hos både skattfinnare och markägare. Med en rysning tänker man på de svårigheter som därmed lagts till hinder för den vetenskapliga genomarbetningen av hela Cuerdalefyndet i vår tid. Den förväntas nu resultera i en publicering – så fullständig som möjligt och efter moderna metoder – av hela det tillgängliga materialet.

Efter Hawkins redogörelse för 150 år sedan har givetvis mycket fått revideras och kompletteras. Spridningen av mynten gör att åtskilliga av dem finns publicerade i serien *Sylloge of Coins of the British Isles (SCBI)*. Ett värdefullt bidrag till forskningen gavs av herrarna C.S.S. Lyon och B.H.I.H. Stewart i en artikel *The Northumbrian Viking Coins in the Cuerdale Hoard* (Anglo-Saxon Coins, London 1960, ss. 96–121). Tyvärr medger inte utrymmet här något referat; jag hoppas få återkomma till ämnet vid ett senare tillfälle.

Föredrag och seminarier

Med utställningen i Liverpool kommer många frågor att ställas och – i bästa fall – besvaras:

Vem gömde skatten – och varför just där?

Varifrån kom allt silvret?

Varför gömdes det överhuvudtaget?

Detta är exempel på de problem-

Fig. 1 Hedebymynt från Birka, grav 184. Malmer KG 5, A2/BI, ca 830–850. KMK.

Fig. 2 Vikingatida viktlo, KMK 100 664. Okänd proveniens.

CUERDALE FIND

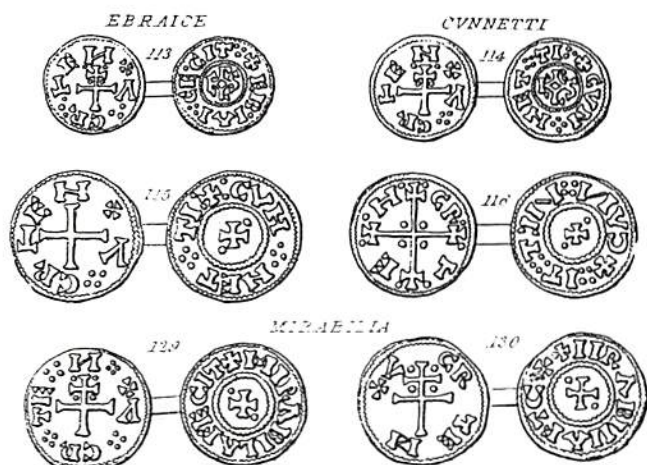

Fig. 3 Några exempel på tecknade myntbilder i Numismatic Chronicle V 1843, Pl. 9 och 10.

komplex som nämns av utställningens arrangörer. Föredrag och seminarier kommer att hållas som berör vikingarnas härjningståg och begynnelsen av deras bosättning runt Iriska sjön; ursprunget och utvecklingen av vikingarnas kungadömen i Dublin, York och The Isle of Man; vikingarnas bruk av silver, omyntat och myntat, samt – inte minst – de speciella omständigheterna runt Cuerdalefyndet och dess spridning åt olika håll.

Efter de systematiska utgrävningar som på senare tid gjorts av vikingatida handelsstäder (Dublin, York, etc.) finns det alla skäl att hoppas på ett givande resultat av den verksamhet som nu pågår i Liverpool kring utställningen av Cuerdalefyndet. I detta sammanhang kommer förvisso även våra undersökningar av Birkas "Svarta jord" att ge en länk i historiens kedja.

Förkortningar:

CNS = Corpus Nummorum Saeculorum IX-XI qui in Suecia reperti sunt (förteckning över de vikingatida myntfynden i Sverige, 8 vol. utkomna).

KMK = Kungl. Myntkabinettet, Stockholm.

Från Kungl. Myntkabinettet

Riksdagsman Lars Gustafssons tal vid öppnandet av utställningen "Det europeiska arvet speglat i mynt och medaljer" i Kungliga Myntkabinettet den 13 februari 1990:

Ärade åhörare!

Den utställning om europeiska mynt och medaljer som nu öppnas här i Kungliga Myntkabinettet är en av de många manifestationer som ingår i "Fjorton dagar för Europa", som i övrigt består av ytterligare

utställningar, föredrag, debatter, konserter, filmvisningar och teaterföreställningar.

Evanemanget "Fjorton dagar för Europa" organiseras av Sverige och de 17 medlemsländer av Europarådet som är representerade i Stockholm. Det har som tema "Europa – en gemensam kultur, en gemensam framtid".

Till för kort tid sedan hade man skäl att hysa tvivel om Europas gemensamma framtid, men händelserna under 1989 och hittills under 1990 ger oss anledning att börja tro på en gemensam framtid för hela Europa.

Som svensk delegat i Europarådets parlamentariska församling ser jag det som angeläget att Europarådet successivt kan utvidgas att gälla alla Europas stater. – Politisk demokrati och respekt för mänskliga rättigheter utgör hörnstenar i Europarådets krav på medlemskap. Det är min förhoppning att sådana förhållanden ska utvecklas i de ännu utanförstående staterna i Europa, att de i en snar framtid kan leva upp till villkoren för medlemskap.

Ett av Europarådets många arbetsfält är kulturlivet. Det är närmast den delen som uppmärksammas genom projektet "Fjorton dagar för Europa".

Det talas ofta i högtidliga sammanhang i allmänna ordalag om *den europeiska kulturen*. Det leder lätt tanken till något enhet-

Riksdagsman Lars Gustafsson inviger. Foto Frans Koolen, Stockholm.

Från utställningen. Foto Fritz Engström, KMK.

ligt, något avgränsbart. Nu är det väl en öppen fråga hur mycket gemensamt det har funnits och finns i den europeiska kulturen.

Man kan å ena sidan peka på inflytande från den grekiska antiken, den romerska rätten, den kristna religionen, den empiriska naturvetenskapen, de stora politiska idésystemen från 1700- och 1800-talen, det industriella produktionssystemet, de varandra avlösande riktningarna inom litteratur, musik och bildkonst, mellan- och överstatliga integrationssträvanden, direkta militära annekationer. – Dessa har alla under olika perioder bidragit till vissa gemensamma referensramar och således i förenhetligande riktning, men också i sina ytterligheter till förtryck och unifisering.

Mot detta kan å andra sidan anföras de olika språken, den religiösa splittringen, nationalstaternas rivalitet, chauvinistisk historieskrivning, de näringslivsmässiga olikheterna, de skilda myntsystemen, inomstatliga regionala spänningar, uppdelningen i militära maktblock. Allt detta har bidragit till särprägel och mångfacettering, men också till misstro, fiendskap och krig.

Ska vi dra någon lärdom av detta, är det väl närmast den, att strävandena till enhet och till mångfald måste balanseras. – Enhetligheten får å ena sidan inte drivas så långt att den slutar i en allt förkävande despoti. I all mångfald måste å andra sidan finnas så mycket gemensamt att Europa

kan upplevas som en gemenskap värd namnet. – Allt detta är lätt att säga men svårt att göra.

Utan att gripas av total eufori inför utvecklingen i Europa just nu, vågar man kanske ändå hoppas att Esaias Tegnér's ord, när han 1829 vid magisterpromotionen i Lund hälsade den danske diktaren Adam Oehlenschläger, skulle kunna få tillämpning på förhållandena mellan Europas alla länder. Hälsningen lød så här: "Söndringens tid är förbi – och hon borde ej funnits i andens fria, oändliga värld".

Den utställning vi nu kan se, "Det europeiska arvet i mynt och medaljer", illustrerar båda de tendenser jag nyss nämnt, enhetlighet och mångfald.

Här finns företeelser och drag som är gemensamma, som visar likheter och ömsesidigt beroende, företeelser som upprepar sig under olika tidsperioder.

Det gäller givetvis mycket av det som hör till mynts och sedlars yttre, formen, metallen, präglingsmaneriet etc. – Men låt mig stanna inför en annan aspekt, en aspekt som det faller sig naturligt att framhålla med hänvisning till det samhällsekonomiska läget i vårt land just nu – och det är inflationen. Den är en gammal följeslagare till människan och hennes samhällen. I den utmärta inledningstexten till utställningskatalogen erinras vi härom.

Vi har av ledande politiker uppmanats hata inflationen. Uppenbarligen räcker det inte med hat, för annars skulle vi nog ha –

om inte avskaffat – så dock väsentligt minskat inflationen. – Men det rör sig nog om annat också, om kolliderande handgripliga gruppintressen.

Som i så många andra fall passar Schillers ord – lagda i Wallensteins mun – där han står med en av sina unga underbefälhavare och blickar ut över slagfältet: "Leicht beieinander wohnen die Gedanken, Doch hart im Raume stossen sich die Sachen." (Lätt leva tankar vid varandras sida, men hårt i rummet stöta tingen samman.)

Tingen är i detta sammanhang den levnadsnivå och de livsvillkor som mynt och sedlar ger människor möjlighet att efterfråga och uppnå. Så länge dessa är snedfördelade – i Sverige, i Europa, i världen – kommer tingen att stöta samman hårt i rummet.

Möjligen skulle också en högre grad av insikt om samhällsekonomiska sammanhang, inte minst insatta i ett internationellt perspektiv, hos en större del av befolkningen kunna bidra. Men insikten för ofta en ojämn kamp mot det investerade intresset.

Penningen som hjälpmedel att datera och att spåra kontakter träder oss också till mötes här. Detta gäller självfallet mest för äldre tider, innan de skriftliga källorna blir fylliga. Vid arkeologiska utgrävningar har myntfynden – jämte annat gravgods och själva gravskicket – kunnat ge besked om tidsperioder, kontakter och inflytelser. Jag har själv upplevt hur 1930-talets lekplatser ute i den glesbygda villaförorten blev

1960- och 1970-talens utgrävningsfält vid storstadens expansion, där mynt från bl.a London och Lincoln i England från 900- och 1000-talen pekade på någon form av kontakt, direkt eller indirekt, med denna del av Europa, som då låg veckor, kanske månader avlägsen men som nu nås på några timmar.

Mynt och sedlar som *konsthantverk* och *konst* träder oss också till mötes på utställningen. – Här ser vi mångfalden: i präglingar, i valörer, i storlekar, i metaller, i myntsorter, i porträtt. Men det är en mångfald som håller sig inom vissa gränser. Kontinuitet, konservatism, upprepning kan också sägas vara kännetecknande.

Med hänsyn till förändringarna ute i Europa, jag tänker då både på öst och väst, frågar man sig för övrigt hur avlägsen en *gemensam europeisk valuta* är och hur den kan komma att manifesteras sig i mynt och sedlar? Behöver vi över huvud taget några mynt och sedlar i framtidens samhälle? Måhända förverkligas några av de utopiska tänkarnas idéer om ett penningfritt samhälle, men kanske inte riktigt på det sätt de tänkt sig.

"Money is the root of all evil", sjöngs det en tid i någon visa eller schlager. Jag tycker kanske, att det är att ta i. Ondska – hur vi än definierar den – fanns, såvitt vi kan se av historien, långt innan penninghushållningen blev dominerande. – Icke förty är det intressant att notera hur penningen har givit upphov till de mest skiftande utgjutelser, från totalt fördömmande till hänfört dyrkan. Det kan knappast vara tingen i sig med sin form, färg, vikt etc. som åstadkommer dessa känsloungångar i olika riktningar. – Det torde i stället vara allt det som mynt och sedlar står för som system, allt det den som *har* dem kan *skaffa* för dem, allt det som den som *inte* har dem, *inte* kan skaffa, som ger intensiteten både i diskussioner om penningssystem och fördelningsmekanismer.

Ja, ärade åhörare och arrangörer! Det blev inte mycket om numismatik i detta anförande, utan fastmer fria funderingar kring Europaråd, inflation, ekonomi och penningar som medel att förvärva reala resurser.

Avslutningsvis. Studera gärna med iver och intresse mynt och sedlar som *historiska* föremål, som *konstnärliga* produkter, som vardagliga, *praktiska* betalningsmedel, men ägna *också* en liten tanke åt det som funnits och finns *bakom* dessa mynt och sedlar, åt den verklighet, det rum, där med Schillers ord, tingen hårt stöta samman. – Först då blir enligt *min* mening studiet av mynt och sedlar *riktigt* intressant.

Med ett tack till Kungliga Myntkabinetet och dess chef Lars O Lagerqvist samt till organisationen för "Fjorton dagar för Europa" ber jag att få förklara utställningen "Det europeiska arvet speglat i mynt och medaljer" för öppnad.

Medalj över Hjalmar Lundbohm

Ingenjörsvetenskapsakademiens medalj för år 1984 hedrar geologen och industriledare Johan Olof Hjalmar Lundbohm.

Johan Olof Hjalmar föddes den 25 april 1855 i Älvsborgs län, Ödeborgs socken. Han var son till kronolänsman August Ferdinand Lundbohm och Augusta Hammarin. Efter fullbordad skolgång i Vänersborg tog han examen vid Chalmerska slöjdskolan 1877. Redan 1879 kom han att få anställning vid projektet för Sveriges geologiska undersökning. Att hans levnad och gärning fick en geologisk inriktning berodde dels på stort intresse och aktningvärda självstudier, dels på den fem år äldre ryktbare geologen och naturforskaren Alfred Gabriel Nathorst. Lundbohm hade som biträdande ingenjör mött denne vid vägarbeten i Halland. 1885 blev Hjalmar Lundbohm biträdande geolog och 1888 geolog, en befattning han uppehöll till 1902. Bland hans vetenskapliga produktion från den här tiden kan nämnas ett över Halmstadtrakten geologiskt kartblad och en avhandling om den äldre baltiska isströmmen i Syd-sverige. Samtidigt var Lundbohm en varm vän av utvecklandet av en svensk stenindustri. Hans insatser inom detta område, vilka för övrigt skulle visa sig bli bestående, var en reseberättelse med särskild tonvikt på Storbritannien om granitindustrin i utlandet 1889. Att natursten på så sätt kom att bli ett sårmarke för Stockholmsarkitekturen vid "le fin de siècle" har vi i icke ringa grad Lundbohm att tacka för.

Hjalmar Lundbohms största bedrift framför alla andra blev emellertid grundandet av samhället Kiruna år

1899. Bakgrunden var konstgödningsämnen. Ingående i den så kallade apatitkommissionen hade han 1889 sänts till Norrbotten för att undersöka om apatiten skulle kunna tas i anspråk för industriell framställning av konstgödningsämnen. Hans rapporter blev negativa, men hans vetenskapliga undersökningar ledde till hans övertygelse om vildmarkens förutsättningar att förvandlas till en blomstrande industribygd. Planer för gruvdriftens tekniska sidor utarbetades. Järnväg, den så kallade malmbanan, byggdes och organiserades för malmtransporter. Redan 1898 var han disponent vid Luossavaara-Kirunavaara AB och trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund. Även efter Kirunas grundläggnings egentliga slut fortsatte Lundbohm, besjälad av starkt socialt ansvar, att vårda sitt "skötebarn". Han motverkade att en kåkstad växte fram, sörjde för att skolundervisning inrättades och att en kyrka byggdes. Genom Kiruna kyrkas utsmyckning bröt hans konstnärliga talanger fram och han fick kontakt med dåtidens konstnärslit i Sverige. Så tex har ingen mindre än prins Eugen, för övrigt en ofta sedd gäst hos Lundbohm, målat altartavlan i Kiruna kyrka. Lundbohms disponentbostad stod öppen för alla, även lapparna för vilka han hyste stort intresse. Hans intresse för Lappland och lapparna medförde att han stödde de naturvetenskapliga stationerna i området.

1907 blev han för vetenskapligt nit filosofie hedersdoktor i Uppsala. Ledamot av Ingenjörsvetenskapsakademien blev han 1919. Kommendör av Vasaorden med stora korset blev han

Reprofoto: Fritz Engström

Foto: Fritz Engström

1921. 1920 avsåg han sig disponentskapet på grund av gryende ohälsa. Sina sista år tillbringade han hos en broder i Fritsla socken, Älvsborgs län. Hela sitt liv förblev han ogift. Johan Olof Hjalmar "Lapplands okronöte konung" Lundbohm gick in i evigheten den 4 april 1926. Han är, som sig bör, gravsatt i Kiruna.

Medaljen mäter 44 mm i diameter. Kungliga Myntkabinetts exemplar, brons, väger 79,36 g och 79,24 g, präglade av AB Sporrang, Norrtälje, upplaga 800 st brons, 20 st silver. Medaljen är signerad Yvonne Möller (1953-). Över en urbergsimiterande åtsida – med lite fantasi kan ytans små ojämnheter och urholkningar tydas som norrbottensk lav – har konstnären mejslat ut ett skiktuppbyggt, barkaktigt och getabockslignande Gustaf II Adolfporträtt, vänster profil, av Lundbohm. Mindre plastiskt och mindre trästocksaktigt barkigt än Sven Wingquist från 1980 finns ändå dessa båda egenskaper där. Det plastiska i växelverkan mellan urbergporträtt och det barkiga i porträttets formella utbyggnad, som – nästan som i en geologisk profilkarta – i skikt efter skikt sedimenteras inifrån och ut. Lundbohmsporträttet bygger på en modellstudie av skulptören Lars Englund. Porträttlikheten är större här än i Wingquistporträttet från 1980, något som till icke obetydlig del kan tillskrivas "getabocksskägget". Konstnärligt tveksamt är det ändå som sig bör att en man som var intresserad av Lappland-Norrbotten hedras med grästen/granit, vilt och järn. Åtsidans text lyder: HJALMAR LUNDBOHRN 1855-1926 IVA 1984. Fränsidans brons är i urbergsvacker granitimitation utan text men med fjällripe- och järnsymboler.

Thom Braunerhielm

Ny årsmötesmedalj

Svenska Numismatiska Föreningens styrelse har beslutat att låta prägla en årsmötesmedalj över den frikostige donatorn, numismatikern m m Herman Frithiof Antell. Han föddes i Vasa, Finland 1847 och dog i Paris 1893. Endast 40 år gammal förunnades det honom att skapa en av vår tids största samling av svenska mynt och medaljer.

Herman Frithiof Antell av Ernst Nordin.
Foto Raä.

I Ny Illustrerad Tidning från 15 april 1893 skriver Antells gode vän Harald Wieselgren: "I sin färs gömmor hade han anträffat en hop gamla mynt och redan under sin medicinska studietid i Stockholm begynt köpa flera, hufvudsakligen mynt från Gustaf II Adolfs och Carl XI:s tid, och medaljer, slagna öfver den förstnämnde konungen. Sedan han nu med ens fått en rik samling af svenska mynt, egnade

LUNDS MYNTHANDEL
KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR
MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

han mer och mer hufvudsakligt intresse åt dess förökande, utan att sky någon kostnad. Han utvecklade sig ock till en god numismatiker och skref sjelf katalog öfver den ständigt växande samlingen".

Genom arv kunde Antell genomföra sina stora mynt- och medaljköp, främst med hjälp av Henryk Bukowski i Stockholm. Det största enskilda förvärfvet får dock anses vara köpet av riksheraldikern August Wilhelm Stiernstedts förnäma samling 1880, i vilken även ingick skalden Carl Snoilsky's samling.

Efter Antells bortgång 1893 framkom i dennes efterlämnade testamente att hela hans numismatiska samling samt övriga samlingar och ett kapital om en miljon finska mark i guld skulle tillfalla Finlands folk. Antells önskan var att det skulle grundas ett Nationalmuseum i Finland med något av Nordiska Museet i Stockholm som förebild. De numismatiska samlingarna har mycket utförligt beskrivits, hittills i tre utkomna volymer om svenska mynt från vikingatid/medeltid till och med Gustaf II Adolf. (Helsingfors 1908-36.)

Årsmötesmedaljen över Herman Frithiof Antell finns att köpa på SNFs årsmöte i Mariehamn 24-25 maj men kan också beställas från kansliet t o m oktober 1990. Medaljens porträtt är modellerat av skulptören Ernst Nordin och som fränsida användes som tidigare den av Erik Lindberg graverade (se Smärre skrifter nr 5). Prägling sker vid Myntverket i Eskilstuna. Medaljen kostar 2 700 kr i 18 karat guld (20 g) och 160 kr i silver 999/1000 (15 g). Som tidigare mäter den 31 mm. C W Burmesters medaljfond har bekostat konstnärsvärdet och präglingens verktygen.

UN

Carl Larsson och hans Gabrielle – ett skämtsamt "medaljförslag"

År 1881 var Carl Larsson (1853–1919) i Frankrike för andra gången. Han bodde i Paris tillsammans med sin modell och älskarinna, Gabrielle. När hon inte satt modell, skötte hon den svenske konstnärens hushåll, tvättade hans tvätt och höll hans mod uppe. Säkert behövde han stöd i en tid som för honom var fylld av svårigheter och motgångar. De målningar som han sände till parissalongerna 1881 och 1882, *Häxans dotter* respektive *Hos den kunglige hovmålaren*, refuserades. Särskilt hårt tog honom refuseringen av det sistnämnda verket som han i förtvivlan skar sönder. Det var vanligt att ett förhållande uppstod mellan konstnärer och deras modeller. Att modellen inte ansågs som en

fullvärdig fästmo förstår man efter en beskrivning i Georg Paulis bok *Pariserpojkarne* (Stockholm 1926, sid. 136) om en julfest i Carl Larssons ateljé: *servisen sköttes av hans "femme de ménage" en enkel och lättfattlig lantlolla, klädd i en smällgredelin sidsarskjol av gammalmodigt snitt.* Under denna tid (1881) ritade Carl Larsson ett självporträtt tillsammans med sin modell Gabrielle. Bilden, som är dedicerad till vännen Elis Pählman, har fått medaljens form både till utseende och text. Den glada bilden skämtar både med de avbildade och med medaljen som konstnärlig uttrycksform. Det vanliga var ju att medaljen ägnades hedervärda äldre personer i en mer passande situation. Carl Larsson

själv känner vi igen från de många målningar som han senare i livet kom att måla – med den spetsiga uppnäsan och glasögon på näsan. Den leende kvinnan med den stora barmen har en uppknäppt klänning och tidstypisk frisyra. Katten som står på den utskjutande barmen är en symbol för kvinnan som häxa. Kanske delade Carl Larsson då vännen Strindbergs syn på kvinnan?

Efter en sjukdom reste Carl Larsson till Grez-sur-Loing, en by i Fontainebleauskogen söder om Barbizon, där en skandinavisk konstnärskoloni sedan något år etablerat sig. Här hämtade han sig snart och träffade en ung svenska, Karin Bergsöö, som han förlovade sig med i september 1882. Gabrielle glömdes och en ny epok inleddes i Carl Larssons liv, men det är en annan historia.

De flesta uppgifter till denna notis är hämtade ur *Carl Larssons porträttmålaren* (Stockholm 1987) av Görel Cavalli-Björkman.

Ian Wiséhn

Carl Larsson och hans Gabrielle på ett tecknat "medaljförslag".
Foto: Nationalmuseum. Privat ägo.

Var kan man leva gratis?

Vid Rio Grande, som ända till sitt utlopp i Mexikanska viken utgör gränsen mellan Texas och Mexiko, ligger den amerikanska staden El Paso midt emot den mexikanska staden Juarez. Båda städerna äro förenade med en bro. I El Paso är en amerikansk dollar naturligtvis värd 100 cents, en mexikansk dollar deremot endast 85 cents, och i Juarez råder ett alldeles motsatt förhållande. I båda städerna är det lika ondt om smärre skiljemynt som i Italien. Om en person i El Paso på morgonen dricker sitt kaffe för 15 cents och lemnar en amerikansk dollar i likvid, så får han en mexikansk dollar tillbaka. Går han derpå öfver bron till Juarez och äter en lätt frukost för 15 cents och lemnar en mexikansk dollar i betalning, så får han en amerikansk dollar tillbaka, som i sin ordning kan lika fördelaktigt användas i El Paso. För den, som har goda ben och en amerikansk dollar, är trakten således ett Eldorado.

Denna historia fanns att läsa i en Stockholmstidning år 1898. Om den är sann vet vi inte, men den är onekligen rolig.

Att samla felpräglade mynt

Av Martin Wettmark

Ett nytt samlarområde

Tjusingen med detta relativt nya samlarområde är att de flesta felpräglade mynt bara finns i ett slag av varje exemplar. Det är också mynt som väcker många frågor. Vilket misstag begicks när mynten kom till? Och hur kom mynten ut från myntverket? Blev de utsmugglade av personalen? Eller passerade de kontrollen utan att upptäckas? Attityden från myntverken i olika länder till felpräglade mynt varierar. Som exempel kan nämnas att i USA, där samlandet av denna typ av kuriosa nått en viss omfattning, verkar det i någon mån accepterat att en del typer av felpräglingar tas om hand av personalen. Det lär gå till så att anställda ur egen ficka ersätter felpräglingen med ett felfritt mynt. Eftersom man har räkneverk kopplade till präglingsmaskinerna påverkas således inte den totala mängden präglade mynt av detta handlande. Som jämförelse kan nämnas att det svenska myntverkets attityd varit betydligt strängare och att man från ansvarigt håll ej velat se sådana mynt utsläppta, eftersom de är en slags produktfel som kan skapa negativ publicitet kring verksamheten. Man kan märka att kontrollen av Oscar II:s och Gustav V:s mynt var betydligt hårdare än av Gustav VI Adolfs, särskilt under dennes senare regenttid. Även olika valörer utsåts för olika grad av kontroll. Sålunda förekommer det knappast något felpräglat guldmynt från modern svensk tid.

När det gäller själva begreppet felpräglingar är detta ingalunda statiskt utan kan variera från land till land beroende på dels kvalitén vid mynttillverkningen samt dels även som sagts attityden till avvikelser. Det förekommer mynt som fått mycket märkliga präglingsfel, stampfel och plantsfel. Denna indelning kan ha sina fördelar, men systematiken lämnar i övrigt en del att önska. Bildmaterialet är dock av hög klass.

Några svårigheter

Tyvärr finns det en del nackdelar med

detta samlarområde. Det är i regel ont om intressanta, tydliga felpräglingar. Mindre avvikelser som tex s k klumpar är desto vanligare. Eftersom tillgången på större felpräglingar, i varje fall på svenska mynt, är begränsad förekommer de sällan i mynthandlarnas ordinarie lager utan desto mer på auktion, där de ibland kan bli dyra, vilket innebär en begränsning för samlandet. Plånboken sätter ju ibland stopp. Ett annat hinder med detta samlarområde är bristen på tradition. Förklaringen till detta är ju, helt naturligt, att felpräglingar som fenomen blev intressanta med den nya präglingsmekaniken, vilken utvecklades under 1800-talet. Innan ringpräglingsmekaniken fanns inte den präglingsmekaniska precisionen, vilken gör avvikelserna intressanta. Bristen på tradition och seriöst intresse visar sig också i avsaknaden av litteratur inom området. Den utförliga behandlingen av felpräglingar i *Svensk Myntförteckning** del 1 förtjänar att omnämnas som ett tecken på en förändring i riktning mot att felpräglingar blir ett samlarområde lika väl värt studier som vilket annat inom numismatiken.

Internationella utblickar

Inte heller utomlands finns så mycket skrivet inom detta samlarområde. Dock finns en schweizisk bok i detta speciella ämne, *Fehlprägungen und Fälschungen* (i svensk översättning: Felpräglingar och förfälskningar), utgiven av Jürg Richter 1988. Den behandlar felpräglingar på schweiziska mynt från 1850 och framåt. De olika typer av avvikelser som tas upp motsvarar tämligen väl de i Sverige förekommande. Han delar in dem i huvudkategorierna: regelrätta präglingsfel, stampfel och plantsfel. Denna indelning kan ha sina fördelar, men systematiken lämnar i övrigt en del att önska. Bildmaterialet är dock av hög klass.

För att hitta mer dokumenterat i ämnet måste man annars vända sig till USA. Här har samlandet av denna typ av mynt en tradition; sålunda bildades den första sammanslutningen för spe-

cialsammlare redan 1956. Den största sammanslutningen i världen finns också här och heter CONECA. Den bildades 1983 som en sammanslutning av två tidigare existerande samlarklubbar. Tillsammans med dess tidskrift finns ett par specialtidskrifter inom området. Bland dessa förtjänar ECTM (vilket betyder *Error Coin Trends Magazine*) att framhållas. Den har getts ut i mer än 20 år av den kunnige Arnold Margolis. Tidskriften, som är i A5-format, ges ut varje månad och omfattar ett 50-tal sidor. Den behandlar till överväldigande del amerikanska felpräglingar och är försedd med bra, instruktivt bildmaterial, aktuella värderingspriser och annonser. I varje nummer brukar en speciell form av felprägling beskrivas mera ingående. Man har 1200 prenumarer (varav 6 i Europa). Även om materialet är amerikanskt i tidskriften är mycket av intresse, eftersom många typer av felpräglingar är "universella" och förekommer nästan överallt där dylika uppträder. Man kan genom tidskriften få en del stimulerande läsning och möjlighet att för en billig penning förvärva roliga mynt.

Några "måste" för den intresserade

Det är nödvändigt för den specialintresserade att förstå och fördjupa sig i präglingsmekanik. På svenska finns inget samlat verk i ämnet men vissa publicerade artiklar som är bra. I England gavs förra året ut en vacker bok, *The art and craft of coinmaking* av Denis Cooper. Den omfattar 250 sidor och ger en historisk översikt av präglingsmekanikens historia från 600 f Kr till våra dagar. Boken är väl värd att studeras av alla myntintresserade och rikligt försedd med bilder. Författaren var i nära 30 år chefsingenjör vid det brittiska myntverket, the Royal Mint.

Den som tränger in på detta område kan ibland känna ett behov av vissa specialhjälpmedel. Förutom en bra förstöringsapparat behöver man ha tillgång till en fin våg, som helst kan väga mynt på hundradels grammet, men i varje fall tiondelen. Den kan vara speciellt bra att ha tillhanda om man till exempel skall kontrollväga mynt som ser ut att vara präglade i fel metall eller på fel myntplatt. Tyvärr förekommer en hel del "hemmabyggen". Ett annat instrument som kan komma väl till pass är s k mikrometer,

* Se recension i SNT 1989:6 s. 148.

Exempel på felpräglingar. Foto: Evert Gimblad, Uddevalla.

med vilken man kan mäta den exakta tjockleken på ett mynt, vilket som bekant är svårt att avgöra med blotta ögat. Jag hade nyligen förmånen att låna en mikrometer, vilken kunde mäta på hundradelens millimeter. Tråkigt nog kunde jag konstatera att en 25-öring jag förvärvat inte var präglad på 10-öresplants utan på en nedsvärd 25-öresdito. . .

Ett smalt samlarområde

Med fog kan det tyckas att detta samlarområde är väl snävt. Det kan därför finnas skäl att vidga sitt intresse. Tex inte enbart koncentrera sig på svenska felpräglade mynt. Å andra sidan finns det de som specialiserar sig på någon typ av felprägling. För något decennium sedan var det populärt att samla s k klumpar och kanske kommer intresset åter. Och i USA är det inte ovanligt med specialsamlare som tex koncentrerar sig på snedpräglade mynt; olika valörer, grader och positioner av snedpräglingen. I mycket erbjuder detta samlande utmaningar och utforskade områden. En mindre typsamling av felpräglingar kan faktiskt pryda en vanlig årtals- eller typsamling av mynt. Samlande kan som sagt var utövas på många olika sätt, huvud-

saken är att det innebär glädje och förkovran för den som utövar det.

Det vore intressant att få kontakt med likasinnade nordiska samlarkolleger, som i så fall kan kontakta mig under adress:

Martin Wettmark
Östergårdsv. 13
455 00 Munkedal
Tel. 0524-126 02 (kvällstid)

Litteraturtips

Om felpräglade mynt:

Almqvist, Tore: Maskintillverkade mynt: varianter, felpräglingar och vanlig åverkan. *Myntkontakt* nr 9 och 10/1977
Berggren, Erik G: Ett bidrag till kännedom om präglingen av svenska kopparmynt på äldre mynt. *Monetas lagerlista* nr 9/1962
Cavalli, Gustaf: Svenska kopparmynt 1927, *Rediviva* 1971 (nytryck)
Error Coin Trends Magazine (ECTM 1968- (Provex kan beställas genom ECTM, Box 158, Oceanside, NY 115 72, USA; bifoga 2 US\$ till porto). Årsprent flygporto US\$48 förl 2 nr.
Hamrin, Christian och Hyllengren Jan L: *Svensk myntförteckning*, del 1, Sthlm 1988
Hellström, Per: Ompräglingar och tillfällighetspräglingar *GNF:s småskrift nr 10/1975*

Holst, Gunnar: Numismatisk kurios.

GNF:s småskrift nr 9/1975

Jouhila, Timo: *Coinlex* nr 5/1974 (Om bl a "klumpar" på Gustav VI Adolfs mynt)
Margolis, Arnold: *The error collector's handbook*, 6:e uppl, 1987 (kan beställas genom ECTM, 2, 95 US\$ + porto)

Myntkontakt, tidskrift, årgångarna 1972 och 1973

Richter, Jürg: *Fehlprägungen und Fälschungen von schweizer Münzen ab 1850*, 1988 (kan beställas genom HMZ, Rehnweg 6, Postfach, CH-8034 Zürich, Schweiz; kostar 64 schweizerfranc med frakt)

Tonkin, Archie: *Myntboken* 1973

Wettmark, Martin: Svenska felpräglingar. *Myntmagasinet* nr 6 och 7/1987

Om präglingsteknik:

Cooper, Denis: *The art and craft of coin-making - a history of minting technology*, 1988 (kan beställas genom Spink and Son Ltd, 5-7 King street, St James's, London SW1 Y6QS, England; kostar £32 inklusive frakt)

Kungliga myntet 1850-1950, Sthlm 1950
Myntkontakt nr 2/1972: *Hur man gör pängar*, ur *Hvar 8:e dag* 1902, återgivet i tidskriften

Person (Gamby), Erik: Mynt och medaljpräglingsmekaniken intill omkring 1800, årsboken *Kulturen* 1935 s 75-102 (rikliga hänvisningar)

Föreningar: Coneca kan kontaktas genom Xan Chamberlain, P.O. Box 915, Palo Alto, CA 94302, USA.

Mynt t

De finaste mynt som
Den största auktionen so
I höst, på vår aukt
Vi lovar att du där får
kvaliteter som du

Om du har någon sällsynt o
en komplettering, så tar vi

Välkommen till

Hirsch

11 salu!

Någonsin varit till salu.

n Hirsch någonsin hållit.

n, får du chansen.

ansen att köpa mynt i
aldrig sett förut.

h vacker sak som kan vara
mot inlämningar redan nu.

Mynt AB

LAGERKATALOG

Nr 20

Våren 1990

JUST UTKOMMEN!

Innehållande: Äldre Svenska Mynt,
Antika Grekiska och Romerska Mynt
samt Historiska och Konstnärliga Medaljer.

Den exklusiva katalogen - på hela 116 sidor!

Är i A4-format och innehåller ett mycket
omfattande bildmaterial samt flera artiklar,
bland annat om 1600-talets myntgravörer.

Beställ katalogen redan idag! Pris: 40:-

Antikören

Stureplatsen 1
S-411 39 Göteborg
☎ 031-18 39 60

LAGERKATALOG

Nr 20

Våren 1990

Antikören

Stureplatsen 1
S-411 39 Göteborg
☎ 031-18 39 60

INLÄMNING

TILL AUKTION 9

T.O.M 5 AUGUSTI

RING OSS %

Antikören

Stureplatsen 1
S-411 39 Göteborg
☎ 031-18 39 60

Mynt

Köpes - Säljes
& Auktioneras

Ring oss och diskutera

Antikören

Stureplatsen 1
S-411 39 Göteborg
☎ 031-18 39 60

RECENSIONER

Erik XIV:s vänsterhänthet i numismatiskt perspektiv

Numismatiska Litteratursällskapet i Göteborg har sedan sin start i slutet av 1960-talet skänkt oss inte mindre än 26 skrifter. Det har varit och är en kulturgärning, som är värd allt tänkbart stöd inte blott av den numismatiskt intresserade allmänheten utan även av den akademiska värld, som i sin gärning stöter på penningen i olika former och bruk.

I skriftserien ingår inte mindre än fem nummer, som har sin utgångspunkt i några, av Erik XIV präglade mynt.

Nr 5 Lars-Ingvar Jönsson och Lars O. Lagerqvist: *Erik XIV:s mynt med "Göteborgsmotiv"*. 1975. 84 s. ISBN 91-970052-2-3. Erik XIV lät 1562 prägla "krigsmynt" i valörerna 3 och 1 1/2 mark med fränsida, som framställde ett kustlandskap med fästning, m m och med en från himlen nedfallande spira. Med detektivens noggrannhet leder författarna i bevis, att det är Älvsborg i Göta älvs mynning som avbildas. Men vägen dit är lång: vi får fint instruktiva kapitel om Eriks liv, om hans myntpolitik, om hans "krigsmynt", om hans ungerska gyllen 1568 med samma fränsida, om olika hypoteser för tolkning av bilden, om staden Älvsborgs historiska bakgrund och tillkomst, m m.

Erik föddes av allt att döma med dominerande vänsterhänthet. Detta framgår bl a av en rättvändning av myntbilden, som enligt författarna skall symbolisera, att Erik erhöi besked om sitt tronillträde i Älvsborg. En av figurerna i myntbilden, som föreslås föreställa Erik, är nämligen vänsterhänt, som konungens vänsterhänthet kunde inte understrykas på ett mynt, varför bilden spegelvändes vid graveringen.

Författarna avslutar med att uttala, att "Erik är just den person, som har alla de egenskaper och den maktställning, som behövs för att föra fram ett så uppseendeväckande motiv. Det är ingen fantasibild, som pryder dessa mynt."

Det är en ur många synpunkter rikt givande framställning om Sveriges traktat ut till Västerhavet, som vi i övrigt får i skriften.

Nr 6 Lars-Ingvar Jönsson: *Mynten med Älvsborg - Erik XIV:s 3 och 1 1/2 mark 1562 - Tecknaren och spegelvändningen*. 1976. 48. ISBN 91-970052-3-1.

Denna skrift vill "lägga en än stabilare grund för att Erik XIV har sin hand med i bilden, bokstavligt talat".

Författaren inleder med en repetition av föregående nummers resultat och fastslår på topografiska grunder, att förlagan till bilden blivit spegelvänd vid präglingen.

Författaren går därefter närmare in på Eriks konstnärliga utbildning och bevarade teckningar av honom. "Vem som är ur-

sprunglig upphovsman kan inte bevisas, men det finns i tillgängligt källmaterial flera detaljer, som pekar i en alldeles bestämd riktning, varför... det är möjligt att Erik gjort den teckning av Älvsborg med omgivning, som sedan kommit till användning på mynten." Ett fängslande tolkningskapitel!

Skriften avslutas med en ingående redogörelse för och diskussion om den miss-handel och skada i vänster arm, som Erik erhöi i början av sin långa fängelsetid. Författaren konstaterar, att skadan "är ett indicium på att Erik var vänsterhänt". Ett intressant material här är Eriks egna almanacksanteckningar (!) om skadan.

Lars-Ingvar Jönsson: *ERIK XIV:s överarmskada med fraktur och röntgentäta fragment*

Nr 12 Del I. *Medicinska synpunkter på sårskada och fragment* 1982. 44 s. ISBN 91-970052-9-0.

Nr 21 Del II. *Fragmentens härledning och uppkomst*. 1986. 168 s. ISBN 91-970059-3-2.

Nr 23 Del III. *Frakturen*. 1987. 130 s. ISBN 91-970059-9-1.

Den ovan berörda armskadan iaktogs och registrerades i samband med den 1958 genomförda gravöppningen och undersökningen av Erik XIV:s kvarlevor. Skadan hade tillfogats Erik på slottet Tre kronor 1569 av adelsmannen Olof Gustavsson Stenbock.

Del I inleds med en ingående redogörelse för läkemedel och sårbehandling från äldsta tid fram till 1500-talet, med tyngdpunkten lagd på 1500-talet.

Vid 1558 års röntgenfotograferingar konstaterades i armen "förekomsten av röntgentäta fragment", som inte kunde emanera från någon sårbehandling.

Del II inleds med en redogörelse för fragmenten och deras bakgrund samt för en detaljerad diskussion om resultat av olika slags slagvård och skottvård. Därefter följer en ingående redogörelse för tidens klädsel och knäppningsanordningar samt för Eriks klädsel vid skadetillfället. Härvid ägnas särskild uppmärksamhet åt de hakar, som användes i tidens dräkt.

Efter omfattande försöksskjutningar har konstaterats, att de funna stålspiltren endast kunnat härstamma från en sönderskjuten, hårdad och anlöpt, spånstigt fjäderande stålhake i kombinationen hake/hyska i en skjortas ärmlinje.

Del III ägnas en detaljerad genomgång av frakturernas uppkomst vid slagvård och skottvård (med rikt fotomaterial).

Resultatet blir, att det är ställt utom varje tvivel, att skadan uppkommit vid kulträff genom att Eriks vänstra arm varit högt höjd (för anfall?).

Jönsson har all heder och ära för att han genom denna skriftserie bidragit till att

sprida mera ljus kring vissa händelser i denne furstes liv. Vår historia är så skiftesrik, att varje bidrag av denna typ medverkar till att ge nya aspekter på det förgångna och att underbygga kunskapsförståelsen.

NUF

"Eugenius in mummis". *Kriegs- und Friedenstaten des prinzen Eugen in der Medaille*. Wien 1986. 272 s.

På personligheter har i Österrike firats så som prins Eugen av Savoyen. 200-, 250- och 300-årsdagarna av hans födelse har firats med monument och utställningar, liksom hans dödsdag, för att inte tala om segern över turkarna.

År 1986 firades 250-årsminnet av hans död med ett flertal arrangemang av olika slag. I Heeresgeschichtliches Museum i Wien skedde detta för första gången genom en medaljutställning, "die Leben und Taten dieser hervorragenden Persönlichkeit der österreichischen Geschichte begleitet haben". Det är katalogen för denna utställning, som nu här anmäles.

Katalogen inleds med ett kapitel om medaljkonsten under 1600- och 1700-talen. Sedan bjuds vi på en fantastisk exposé över Habsburgska monarkins historia för perioden 1680-1730 i Eugens tecken. Vi får inte glömma, att "heliga romerska riket av tysk nation" kunde sysselsätta de främsta konstnärerna inom olika konstarter och också gjorde det samt att Habsburgarna ledde kampen mot turkarna och deltog i kriget mot Ludvig XIV av Frankrike. Otaliga tillfällen gavs alltså till att glorifiera monarker och häröfvere, men också att avbilda fästningar, städer o dyl (vilken topografisk skatt!).

Det är en exemplariskt utarbetad katalog, med de latinska inskriptionerna förtydligade och översatta till tyska (!). De många färgbilderna förhöjer också studienöjet.

NUF

David Sear: *Collecting Greek Coins*. Stanley Gibbons Guides. London 1977. 32 s. ISBN 0-85259-910-2.

Denna lilla skrift är en fin introduktion till samlandet av antika grekiska mynt.

Först får vi läsa om myntningens födelse i Medelhavsområdet och om den antika grekiska världen. Därefter behandlas de gudomligheter, som dyker upp på de grekiska mynten. Detta kapitel är mycket uttömmande: gudomligheternas ursprung och områdena för deras dyrkan anges, gudabildens utformning (med binamn, och deras speciella attribut presenteras, liksom de städer som avbildar dem på sina mynt. Det har blivit en givande genomgång av grekisk världens myntserier.

Skriften avslutas med ett kapitel om präglade nominaler och deras vikter och ett om datering av mynten genom olika tecken.

I bilaga anges regeringstiderna för de olika grekiska kungadömenas furstar.

Genom de många illustrationerna är detta en "läcker" lärobok.

NUF

Bengt Thordeman

22.9.1893–24.3.1990

Förre riksantikvarien Bengt Thordeman avled nyligen i den höga åldern av 96 år och 6 månader. Han förunnades ett långt liv i vetenskapens, museiväsendets och kulturminnesvårdens tjänst.

I dag är vi inte många kvar i tjänst som haft honom som chef eller mött honom i SNF. För hans forna ämbetsverks numera så talrika personal och föreningens medlemmar vill jag därför erinra om hans karriär och mångsidiga insatser.

Thordeman var född i Ununge men tillbringade större delen av sin barndom i Spånga prästgård, där hans far blivit prost. Studierna bedrev han i Uppsala där han också disputerade. Då var han redan indragen i fältarbeten. Under Oscar Montelius' sista tid som riksantikvarie fick den 23-årige Thordeman uppdraget att leda arbetet med utgrävningen och konserveringen av Alsnö hus. Det pågick 1916–20 och redan sistnämnda år trycktes hans avhandling, som var en grundlig studie – med vida internationella utblickar – över just Alsnö. 1920–26 var han docent i konsthistoria och medeltidsarkeologi vid Uppsala universitet men hade också flera andra uppdrag, bl.a. undersökningarna av Hörningsholms (1919), Roggeborgen i Strängnäs och Wiks slott (båda 1924) samt – den viktigaste av alla – utgrävningen av Korsbetningsgravarna utanför Visby (1928–30). Den sistnämnda avsatte i sinom tid det stora arbetet "Armour from the Battle of Visby" (1939–40), ett utomordentligt viktigt verk för alla som sysslar med medeltidens vapenhistoria. Av betydelse för medeltidsnumismatiken blev hans några år tidigare publicering av de mynt som några av de döda i massgravarna burit på sig.

Under 20-talet framträdde Thordeman också som en mångsidig författare i konst- och kulturhistoriska ämnen och som recensent, en verksamhet som han vidmakthöll fram till 80-talets början. Den intresserade hänvisas till Maja Lundqvists bibliografi 1958, som ingår i "Från helgedom till museum", en samling av hans populärvetenskapliga artiklar i Svenska Dagbladet, omtryckta som en hyllning på hans 65-årsdag, och Harald Nilssons i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad 1978.

Några av de vetenskapliga arbetena skall i korthet omnämnas. Särskilt viktig för numismatikerna är hans "Sveriges medeltidsmynt" (Nordisk Kultur 29, 1936), föregångaren av flera specialstudier över tidiga medeltida myntfynd, sedan han 1933 knutits till Kungl Myntkabinettet. Den stora sensation som fyndet av Lohe-skatten i Stockholm 1937 utgjorde gynnade Historiska museet och Kungl Myntkabinettet – en särskild utställning drog stora besökskaror. Thordeman medverkade i den populära skrift som snabbt utgavs men fördjupade sedan sina undersökningar av de 17 000 silvermynten till en statistisk-numismatisk studie, "The Lohe Hoard, A contribution to the methodology of numismatics" (Numismatic Chronicle 1948), som aldrig uppmärksammats efter förtjänst i Sverige, men utomlands blev något av ett startskott för seriösa försök att rekonstruera myntningens storlek för perioder då räkenskaperna saknas ("Thordeman's law"). Först 1983 blev denna studie översatt till svenska och publicerad i Numismatiska Meddelanden 33 (tillägnad Thordeman på dennes 90-årsdag). Sysslandet med myntskatterna resulterade också i ett populärt arbete, "Dolda skatters hemligheter" (1941).

1. Bengt Thordeman 50 år 1943. Medalj av Gösta Carell. Kungl Myntkabinettet (liksom fig 3). Foto N. Lagergren, ATA.

År 1946 ledde Thordeman undersökningen av Erik den Heliges skrin och relikier i Uppsala. Det av honom redigerade arbetet (där han också medverkade med två studier) "Erik den Helige – historia, kult, relikier", utkom 1954. Den medeltida träskulpturen ägnade han en livslång uppmärksamhet och skrev i serien "Medieval Wooden Sculpture in Sweden" det första bandet, "Attitudes to the heritage" (1964). Tidigt intresserade han sig för italiensk kultur – han talade och skrev italienska obehindrat och översatte 1917 "Marco Polos resor", som upplevde flera upplagor. Detta förhållande och hans mångåriga vänskap med Gustaf VI Adolf gjorde, att han deltog i ut-

grävningarna i San Giovenale och publicerade resultaten beträffande den medeltida borgen (1963). Sedan Thordeman lämnade Kungl Myntkabinettet, återkom han vid några tillfällen till numismatiken. Den ovannämnda studien över S:t Erik i den medeltida konsten behandlar också mynt och sigill; senare kungamotiv på mynten och deras eventuella anknytning till helgonkungen tog han upp i "A numismatic study of a king without a coinage" (American Numismatic Society, Centennial Publication, New York) och de märkliga mynten med inskriften REX VPSALIE i en uppsats i Numismatiska Meddelanden XXX (1965).

Efter denna korta exemplifiering ur Thordemans produktion återgår vi till hans yrkesverksamma liv. Mellan 1924 och 1933 var Thordeman amanuens vid Statens historiska museum och fick mångsidiga erfarenheter i det gamla "kaos" i Nationalmuseums bottenvåning. Genom Sigurd Curmans energiska agerande tog riksdagen 1930 det beslut, som innebar att museet skulle få egna lokaler vid Storgatan/Narvavägen. I förberedelserna och flyttningen deltog Thordeman som en av organisatörerna. När detta skedde (1937–38) var han redan chef för Kungl Myntkabinettet, den första tiden med titeln "Hjertbergsk antik-

varie" (tjänsten var en donation från slutet av 1800-talet; i och med att den övergick på stat försvann titeln och ersattes med "förste antikvarie"). Hans vetenskapliga insatser för numismatiken har antytts ovan – man bör tillägga att han också gjorde mycket rent praktiskt för den moderna medaljkonsten, blev god vän med de främsta i yrket som Erik Lindberg, Gösta Carell och Axel Wallenberg, ordnade separatutställningar samt befrämjade utgivandet av nya, till sin stil mindre konventionella medaljer.

Mycket mera skedde emellertid under Thordemans tid som chef för KMK (1933–46), där han hela tiden hade den lärde Nils Ludvig Rasmusson som medarbetare. Arbetet systematiserades, ett fyndregister lades upp, det skandinaviska samarbetet fick en egen organisation genom grundandet av Nordisk Numismatisk Union (1935) och utgivandet av två nordiska skriftserier (från 1936), amatörerna togs om hand på ett aktivt sätt, de internationella kontakterna främjades ånyo. Thordeman hade ett livligt intresse för utställningen som medium. Här fick han aktivt medverka vid uppbyggandet av det nya museets basutställningar, som öppnades 1943 som "10 000 år i Sverige". Redan året innan hade det första rummet färdigställts, Kungl. Myntkabinetts underbara medaljsal där utställningsväggen med montrar inbyggda i ädelträ elegant kontrasterar mot Lovisa Ulrikas medaljskåp från Drottningholm mellan fönstren. Museets mångåriga samarbete med inredningsarkitekten Elias Svedberg fick sin lyckosamma start med just detta rum. Den utmärkte vägledningen till medaljsalen, som Thordeman författat, innehåller en briljant översikt av allmän och svensk medaljhistoria.

Konceptet till den svenska myntsalen (1945) var också Thordemans, men utförandet lämnade han till Rasmusson och Svedberg.

1946 blev Thordeman chef för medeltidsavdelningen vid Statens historiska museum. Här inredde han en helt ny basutställning (även nu med Svedberg som arkitekt), guldsmidesgalleriet, som ersatte "älkistan", en stor skärmutställning från 1943, som nödvändiggjorts av att så många dyrgripar var evakuerade under kriget. Korsbetningsrummet – hans egna fynd från 1928–30 – var emellertid färdigt redan 1943. I dag är det nästan uteslutande Thordemans utställningar som i mer eller mindre oförändrad skick finns kvar i museet och myntkabinettet. Det säger något om deras kvalitet.

1952 gick Martin Olsson i pension, Thordeman blev riksantikvarie. Vid denna tid gällde 1938 års nyorganisation, varigenom riksantikvarieämbetet inte längre var ett provisorium utan en fungerande institution. Däremot kvarstod Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien som styrelse för ämbetet och museet, ett arrangemang från Gustav III:s dagar (1786) och riksantikvarien var akademiens självskrivna sekreterare. I denna funktion inträdde

2. Thordeman i Falun under SNF:s utflykt till Dalarna 1948. Till vänster Rasmusson.

nu Thordeman, som var akademimedlem sedan 1947. En reform som genomfördes i slutet av hans tid som riksantikvarie var att akademien *in pleno* upphörde att befatta sig med ämbetets och museets ärenden och att denna funktion övergick till dess Förvaltningsutskott.

Thordeman såg klart, att en del reformer behövdes inom organisationen. En viktig sådan var inrättandet av tjänsten som överantikvarie och ansvarig för landsantikvarieorganisationen. Ämbetet och museet var vid denna tid mycket snålt behandlade av dåvarande ecklesiastikdepartementet, som hela tiden hänvisade till en bebadad organisationsutredning och därför avvisade alla ansökningar om förstärkningar. Den nya tjänsten kunde endast inrättas genom att befattningen som museidirektör indrogs vid Birger Nermans pensionering (1954).

Under 50-talet blev därför bara sådan verksamhet utbyggd, som kunde finansiera sig själv, tex undersökningarna föranledda av sjöregleringar och kraftverksbyggen i Norrland (påbörjade på 1940-talet) – embryot till UV – eller inrättandet av C-14-laboratoriet (med anslag från Gustaf VI Adolf och Humanistiska fonden).

Först efter Thordemans pensionering 1960 tillsattes den sk antikvarieutredningen, i vilken han ingick som akademiens representant. När den var färdig var den redan överspelad – nu kom i stället 1965 års musei- och utställningssakkunniga (Mus 65). Ett resultat blev den nya organisationen och skilsmässan från akademien (1975).

Vid denna tid hade Bengt Thordeman dragit sig tillbaka från de flesta av sina uppdrag. Det sista var medlemskapet i redaktionen för Kulturhistorisk Lexikon för nordisk medeltid, där han också bidragit med flera artiklar.

Hedersbevisningarna har blivit många; förutom det ovan nämnda ledamotskapet i Vitterhetsakademien 1947 kan nämnas, att han tio år senare inväldes i Kungl. Vetenskapsakademien. Bland de utländska kan nämnas ledamotskapen i Deutsches Archäologisches Institut och i Society of Antiquaries i såväl London som Edinburgh. Hedersledamot var han därtill i Svenska Museiföreningen, Svenska Arkeologiska Samfundet och Svenska Fornminnesföreningen samt i Internationella Numismatiska Kommissionen, Royal Numismatic Society (London) samt i de danska, finska och svenska numismatiska föreningarna. Svenska Numismatiska Föreningen har hedrat honom med sin vetenskapliga guldmedalj (1973) och sin förtjänstmedalj (1976).

1963 hade Vitterhetsakademien gett honom sin stora guldmedalj. Bland hans många aktivt skötta uppdrag märks ordförandeposten i Svenska Numismatiska Föreningen 1935–47, i Svenska Museimannaföreningen 1948–50, i Svenska Arkeologiska Samfundet (han var en av dess grundare) 1951–53 samt i Statens sjöhistoriska museums nämnd 1960–64. Humanistiska forskningsrådet tillhörde han 1952–62, åren 1954–60 som sekreterare. På det internationella området bör särskilt hans insatser inom ICOM:s kommitté för museiteknik nämnas – han var dess ordförande 1948–55.

Thordeman inträdde i Svenska Numismatiska Föreningen 1933. Vid årsmötet 1935 valdes han till föreningens ordförande, en post som han beklädde till årsmötet 1947. Vid årsmötet 1948 valdes han till föreningens hedersledamot. När Thordeman tillträdde som ordförande hade föreningen stora ekonomiska svårigheter på grund av åtagandena efter förvärvet av de Svenssonska samlingarna. Han delar förtjänsten

3. Bengt Thordeman 90 år 1983. Medalj av Axel Wallenberg, utgiven av SNF. Foto SNF. Diameter 100 mm (här förminskad).

med dåvarande riksantikvarien Sigurd Curman beträffande kontraktet om samlingarnas överflyttning som deposition i Kungl. Myntkabinettet. Som en kuriositet kan nämnas, att Thordemans första kontakt med SNF ägde rum 1916, då ett antal medlemmar fått följa med riksantikvarie Montelius vid dennes inspektion av Alsno-grävningarna.

Hur var Bengt Thordeman som människa och kollega? Det är inte så lätt för mig att karakterisera en verkschef som man i sin ungdom betraktade på ett respektfullt avstånd. Han hade integritet, var "strong" (svårt att hitta ett annat ord) och absolut uppriktig i sina omdömen och synpunkter. Han hade den åtminstone nuförtiden, enligt en personalundersökning, något ovanliga egenskapen att tacka sina medarbetare om han tyckte att de gjort ett bra jobb. Ett typiskt yttrande, som jag hört en äldre kollega citera, var: "Det var inte meningen att det skall vara lätt" – en replik till någon som funnit sitt beordrade uppdrag vara svårt. Han tänkte på personalens försörjning – inte så oviktigt före Åmanlagar och MBL. Jag minns hur han kom fram till lunchbordet och sade: "Vad skall vi göra med X? Han är ju arbetslös sedan han avskedats vid Y länsmuseum! Jag tror jag skall ordna något här i huset". Vilket så skedde. På senare år hade vi kontakt i främst numismatiska sammanhang och så länge hans hälsa tillät brukade jag ibland komma upp på Villagatan för att rapportera och diskutera. Hans rika erfarenheter och personliga charm gjorde dessa besök till högtidsstunder.

Med Bengt Thordeman har SNF och Kungl. Myntkabinettet förlorat sina sista kontakter med en svunnen värld. Ingalund radikal till sin läggning ens i ungdomen blev Thordeman ändå en förnyare inom museiväsendet, en vägröjare och initiativtagare inom våra vetenskaper och i vår förening.

Lars O. Lagerqvist

Kungastaty gjuten hos Kungl. Myntet

I tävlingen om ett monument över Karl XII 1866 besegrade skulptören Johan Peter Molin sin främste medtävlare, Carl Gustaf Qvarnström. När frågan om att gjuta statyn blev aktuell var det ett par utlänningar som fick uppdraget – nürnbergarna professor Lenz och hans halvbror konstgjutaren Georg Herboldt. Dessa herrar utförde arbetet hos Kungl. Myntet vid Hantverkargatan. Vid denna tidpunkt var nämligen Kungl. Myntet den enda anstalt i Stockholm som kunde klara av ett liknande uppdrag. När Lenz och Herboldt året därpå skulle gjuta Molins fontän på Kungl. Myntet, föll ett formstycke ned i gjutropen och dödade Herboldt. Ingen fanns nu som kunde fortsätta arbetet utan modellerna packades ned och sändes till Nürnberg.

IV

Galvanoplastik –

framställning av löstagbara avtryck (kopior) av föremål medelst elektrolys

Av Hubert Hydman och Eric Norgren

Vid Riksantikvarieämbetet, institutionen för konservering, enheten för metallkonservering, bedrivs förutom konservering av arkeologiska föremål och kyrkliga inventarier av metall även viss kopieringsverksamhet. Mest framställs kopior medelst elektrolys av mynt och medaljer men även föremål med komplicerade former.

Föremål som kopieras är bl a stöldbärliga eller unika som skall visas samtidigt på olika platser. Föremål för forskning, studiesamlingar och internationellt utställningsutbyte kan med fördel kopieras, liksom sköra föremål som inte tål hantering, transport o dyl.

Av mynt tillverkas av säkerhetsskäl åt- och fränsida var för sig som exponeras vid sidan av varandra.

Beroende på vad kopian skall användas till görs antingen en gips- eller galvanokopia. För båda typer tillverkas en silikonform av föremålet. Silikonet har förmåga att tränga ned i alla ojämnheter vilket betyder att avtrycket blir mycket detaljerat.

Emellertid måste djupa porer och sprickor byggas igen med vax så att inte silikon rinner ner och orsakar problem då formen tas bort från originalet.

Silikongummi Wacker nr ME426 har visat sig vara mest användbart för våra syften och ger en god stabilitet åt formarna så att man slipper tillverka formkappor.

Till större formar kan det bli nödvändigt att fästa formarna på glas eller plexiglas för att uppnå god stabilitet.

Originalen läggs upp på en bädd av plastilina och runt originalet byggs en formflaska av legobitar. Silikongummit hålls långsamt i formflaskan så att luftfickor inte bildas i formen. När silikongummit hårdnat rivs formflaskan och formen avlägsnas försiktigt. Originalen rengörs och undersöks till sista i mikroskop.

På formarna monteras ledare tillverkade av plastisolerad kopparkabel (FK 1,5) som fästs direkt i formen med kopparmärslor. Isoleringen skärs upp på de ställen där elektrisk kontakt önskas. Kablarna böjs i övre änden i form av en krok som tjänar till upp

man vill kopiera. Små streck dras ut mot de elektriskt ledande märslorna.

Formarna hängs därefter ner som katod i ett snabbfällande surkopparbädd bestående av kopparsulfat, svavel-syra, natriumklorid och glansbildare, enligt datablad från J-Kemi AB. Anoderna är av fosforkoppar och spänningen justeras till ca 0,3 V. Arbetstemperatur är 20–22 grader Celsius.

Efter ca 15–20 timmar har kopparskiktet vuxit till ca 0,5 mm. Kopian tas ur formen och kanterna slipas rena från överflödig koppar.

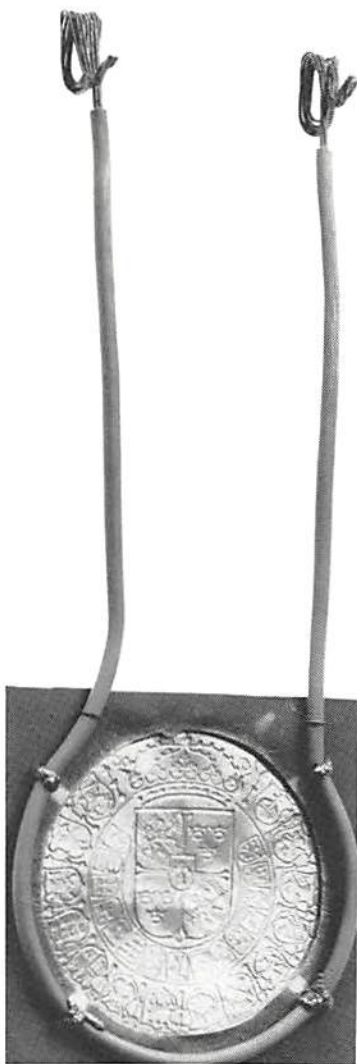
Det färdiga kopparavtrycket (kopian) försilvras eller förgylls elektrolitiskt.

Guldmynt av glas

Myntförfälskningarnas historia är lång och brokig. Frågan är dock om inte förfälskningarna av guldmynt i glas slår alla rekord. Polisen i Paris upptäckte 1906 tre falskmyntarverkstäder i Quartier Latin, där falska 10- och 20-francsmynt tillverkades av glas. Verstädernas verksamhet hade varat under 10 år och man beräknade att man tillverkat "mynt" till ett nominellt värde av över en kvarts miljon francs. I maj månad 1906 hade några medlemmar av detektiva poliskåren med förvåning lagt märke till, att en del välklädda unga män regelbundet träffades i Luxembourgträdgården med flera unga flickor "hvilkas granna och påfallande toaletter icke lämnade tillfälle till något tvivel angående deras stånd". Man trodde först, att det gällde kärleksaffärer, men det upptäcktes snart att det rörde sig om penningaffärer.

Polisen höll därefter utkik på gruppen och kunde till slut häkta flera unga personer, hos vilka man påträffade några falska 10-francs mynt med årtalen 1856 och 1906. Nu upptäcktes det att mynten bestod av smält glas, som på galvanoplastisk väg överdragits med en tunn guldhinna. De var mycket skickligt utförda och hade samma klang och vikt som äkta guldmynt.

Sammanlagt häktades ett 60-tal personer.

Form för kopia av 10-dukaters guldmynt (år 1606) från Regalskeppet Stora Kronan. Foto Bengt A. Lundberg, Raå.

hängning i elektrolyten och ledare av strömmen.

Gummiformens yta görs elektriskt ledande genom att den beläggs med bronspulver som arbetas in med en mjuk pensel över hela den yta som

UR STYRELSENS ÅRS- BERÄTTELSE FÖR ÅR 1989

Vinst- och förlusträkning för Svenska Numismatiska Föreningen för räkenskapsåret 1.1.—31.12.1989

Styrelsen har från årsmötet 1989 haft följande sammansättning:

Ordf T Sundquist, v ordf M Greijer, sekr R Sjöberg, kassaförv U Nordlind.

Övriga: A Frösell, B Rådström, U Ström.

Suppleanter: K Jonsson, I Wiséhn, K Holmberg, G Wahlquist.

Styrelsen har under året hållit 8 protokollförda sammanträden.

Utöver styrelsen har arbete pågått i olika kommittéer.

Beträffande verksamheten under året hänvisas till vad som publicerats i *Svensk Numismatisk Tidskrift* och i *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*.

Sven Svenssons stiftelse för numismatik:

Föreningens ordinarie representanter i stiftelsen har varit T Sundquist, N-U Fornander och U Nordlind, suppleanter har varit K Jonsson, A Frösell och F Olrog. Kontrollant för samlingarna har varit T Sundquist.

Gunnar Ekströms stiftelse för numismatik:

Föreningen har representerats av U Nordlind (ordinarie) och B Tarras-Wahlberg (suppleant)

Medlemmar

Den 31 december 1989 uppgick föreningens medlemsantal till 929 juridiska och enskilda medlemmar.

Föreningens ekonomi framgår av vinst- och förlusträkningen.

Medlem som önskar en fullständig årsberättelse kan vända sig till kansliet.

Inkomster

<i>Medlemsavgifter</i>		
Årsavgifter		112.990:—
<i>Intäkter av kapital</i>		
Räntor å postgiro, bankräkning och obligationer	78.168:50	
Nettovinst vid inlösen av obligationer	1.768:—	
Nedskrivning av obligationers värde	— 1.768:—	78.168:50
<i>Försäljningsresultat</i>		
Medaljer	2.629:50	
Jetonger	3.499:50	
Auktioner	9.358:—	
Litteratur	16.357:90	
Samlarmynt	8.146:96	39.991:86
<i>Övriga inkomster</i>		
Diverse inkomster		2.330:—
Summa inkomster		233.480:36

Kostnader

<i>Personalkostnader</i>		
Löner		51.986:—
<i>Övriga kanslikostnader</i>		
Hyra	15.343:—	
Försäkringar	941:—	
El	564:70	16.848:70
<i>Kontorsomkostnader</i>		
Telefon	1.279:—	
Kontorsmateriel	2.982:10	
Tryck, foto	9.387:70	
Allmänna omkostnader	2.005:75	
Porto	9.709:11	25.363:66
<i>Föreningsverksamhet</i>		
Avgift till Nordisk Numismatisk Union	797:93	
Avgifter till Internationella Numismatiska kommissionen m fl föreningar	852:—	
Årsmöte, representation m m:		
Unionsmöte	12.646:48	
Årsmöte, klubbafnär	9.767:20	
Representation, gåvor	8.955:80	31.369:48
Bibliotek (inköp, bindning)	1.971:82	34.991:23
<i>Tidskrifter</i>		
SNT	131.527:10	
Bidrag från S Svenssons stiftelse f numismatik	— 75.000:—	
NNUM	56.527:10	
	— 1.407:87	55.119:23
Summa utgifter		184.308:82
Överskott att tillföras kapitalet		49.171:54
Summa		233.480:36

HÅKAN WESTERLUND
MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08 - 11 08 07

Balansräkning för Svenska Numismatiska Föreningen

	31.12.1988	31.12.1989
Tillgångar		
Kontanter	433:55	418:—
Postgiro	144.681:53	85.022:95
Banktillgodohavanden	455.149:14	524.817:79
Obligationer	477.032:10	469.032:10
Aktiefond	200.000:—	200.000:—
Inventarier	1:—	1:—
Föreningens medaljsamling	1:—	1:—
Föreningens bibliotek	1:—	1:—
Lager: samlarmynt	12.559:02	8.183:97
samlarmedaljer	7.439:—	7.080:—
samlarjetonger	10.350:—	1.000:—
boklager	1.000:—	1.000:—
Fordringar	275:50	—:—
Summa	1.308.922:84	1.296.557:81
Skulder och eget kapital		
<i>Donationsfonder och andra fonder</i>		
C W Burmesters medaljfond	76.515:40	76.140:40
C W Burmesters förlagsfond	165.744:—	177.384:—
N L Rasmussons stipendiefond	42.551:30	46.230:30
<i>För särskilda ändamål reserverade medel</i>		
Förlagsfond för utgivande av skrifter	73.851:25	73.851:25
Belöningsmedaljers fond	9.228:20	9.228:20
Dokumentation av Sven Svenssons samlingar	—:—	12:50
<i>Övriga skulder</i>		
Källskatt	3.551:—	3.427:—
Utgiftsrester	2.450:—	—:—
Diverse skulder (NM)	77.088:07	924:—
<i>Balanserade medel</i>		
Förskottsbetalda medlemsavgifter	29.690:—	38.035:—
Prenumerationsavgifter för NNUM	4.145:—	3.055:—
Förskottsbetalningar på samlarmynt	5.010:—	—:—
Föreningens eget kapital	819.098:62	868.270:16
Summa	1.308.922:84	1.296.557:81

Börsvärde på aktiefonden 31.12.1989 267.192:—
 Börsvärde på obligationerna 31.12.1989 530.950:—

**SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS
 MEDLEMSNÅL
 kan rekvireras från kansliet!
 Pris: 20 kr + porto**

Foto förf. Uppförstorat.

Historien om ett myntfynd

I Göteborgs-Postens veckokrönika år 1871 berättades följande historia om en bonde som hade jordbruk utanför staden. Bonden hade under grävning på åkern hittat några mynt, slagna under Karl XI:s regering. Förtjust över fyndet skyndade han till Göteborgs museum och erbjöd där myntkabinetten sin skatt. Här fick han omedelbart ett "nej" – ty kabinettet ägde redan dessa mynt i ett flertal dubletter. Nu gick skattgrävaren till landskansliet för att hembjuda hittegodset "Kungl. Majestät och Kronan till inlösen". Förgäves! Nu förlorade han koncepterna och kastade melankoliska blickar på mynten i den högra handen under det att han med den andra rev sig i håret och utbrast: "Ja, va' de' inte de' ja' trodde, di va' för gamla!"

IW

FRÅGESPALTEN

Fråga:

Jag har ett 1/4 öre 1805 med mycket tunn plants. Myntet har en diam. av ca 24 mm, men väger bara 1,9 g mot normala 7,1 g. Hur kan det ha blivit så? Jag har frågat de s s "stora" pojkarna, som kan det där med mynt, men jag kan inte acceptera deras förklaring, att myntet har legat i jorden och att det är korrosion, som gjort det. I så fall skulle myntet varit helt blankt och ingen text syns. Medsänder bild på myntet och undrar om någon kan förklara vad som hänt.

Med vänliga samlarhälsningar
 Rolf Brommesson
 LERUM

Svar:

Din förfrågan har vidarebefordrats till metallkonserveringen vid Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer i Stockholm. Vi har fått svar från dess chef Gunnel Werner – som dessutom hade besök av sin kollega från Dresden, konservator Walther. Båda var överens om, att viktörlusten inte kan vara så hög om myntet korroderat och präglingsen ändå är så tydlig. Man måste ha använt en mindre platt av misstag, som från början varit tunn. För att vara *absolut* säker behöver man dock först undersöka myntet.

Red.

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-662 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlars Förening

Nu pågår inlämning till AUKTION 3

MYNT SEDLAR
MEDALJER PLÅTMYNT
ORDNAR AKTIEBREV

mottages till förmånliga villkor.

Vid större inlämningar erbjuder
vi gärna individuella lösningar.

MYNTHUSET AUKTIONER

Leif Jansson – Ulf Ström

Box 7049, 103 86 Stockholm

Tel. 08-663 55 95, 20 60 52

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 29 företag i 14 olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfalskningar. — Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlström Mynthandel AB

Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Stockholm, tel 08-14 02 20

Amneklevs Mynthandel

Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Antikboden HB

Kyrkogatan 2
222 22 Lund

Antikören

Stureplatsen 1, 411 39 Göteborg
tel 031-18 39 60

Dala Mynt & Frimärkshandel

Trotsgatan 16, Box 307
791 27 Falun, tel 023-142 50

Hirsch Mynt AB

Arsenalsgatan 6
111 47 Stockholm, tel 08-611 05 56

Karliskrona Mynthandel

Hantverkaregatan 11, 371 35 Karliskrona
tel 0455-813 73

Rune Larsson Mynthandel

Osterlånggatan 16, 502 32 Borås
tel 033-11 03 15

Lunds Mynthandel

Klostergatan 5, 222 22 Lund
tel 046-14 43 69

Malmö Mynthandel

Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel 040-11 65 44

Monetarium Kurt Hallström

Box 21047, 200 21 Malmö
tel 040-93 19 53

Mynt & Medaljer HB

Sveavägen 96, Box 19507
104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

Mynt & Metallbörser i Sthlm AB

Norrmalmstorg 1, 4 tr, 111 46 Stockholm
tel 08-20 55 01

Mynthuset

Biblioteksgatan 5, Box 7049
103 86 Stockholm, tel 08-20 51 81, 20 60 52

HB Myntinvest Corona

Östra Storgatan 20,
611 34 Nyköping, tel 0155-863 25

Ulf Nordlinds Mynthandel AB

Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Stockholm, tel 08-662 62 61

Norrälje Mynthandel AB

Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrälje, tel 0176-168 26

Numis Mynt & Frimärkshandel AB

Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel

Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel 033-11 24 96

Peo Mynt & Presenter AB

Drottninggatan 19, Box 16245
103 45 Stockholm, tel 08-21 12 10

Selins Mynthandel AB

Regeringsgatan 6, 111 53 Stockholm
tel 08-11 50 81

Skövde Samlarforum

Box 259
541 26 Skövde, tel 0500-123 75

Galleri Specie AB

Storgatan 19, 574 00 Vetlanda, tel 0383-153 01

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB

Arsenalsgatan 8, Box 7377
103 91 Stockholm, tel 08-20 81 20

Tamco Numismatics

Box 6235, 102 35 Stockholm, tel 08-33 77 75

Thörnströms Mynt & Sedlar AB

Drottninggatan 48, 582 27 Linköping
tel 013-13 54 65

Ticalen Mynthandel

Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel 031-20 81 11

Ingemar Wallin Mynthandel AB

Grevturegatan 15, Box 7317
103 90 Stockholm, tel 08-661 23 80, 661 35 80

Håkan Westerlund Mynthandel AB

Vasagatan 42, Box 679
101 29 Stockholm, tel 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

Nya minnesmynt

Riksbanken utfärdade 1990-02-08 föreskrifter om minnesmynt på 1000 och 200 kronor. Fullmäktige i riksbanken föreskriver att minnesmynt i dessa valörer skall ges ut från och med den 15 juni 1990, samt att mynten skall ha följande storlek, beskaffenhet och utseende:

Med anledning av att Vasamuseet invigs den 15 juni 1990 skall minnesmynt med nominella värden 1000 och 200 kronor ges ut.

Minnesmyntet med ett nominellt värde av 1000 kronor skall tillverkas av en legering som består av 900 tusendelar guld, 50 tusendelar silver och 50 tusendelar koppar samt ha en vikt av 5,8 gram och en diameter av 21 millimeter. Avvikelsen från nominella vikten får vid uppvägning av etthundra mynt vara högst 6 gram.

Myntet skall ha följande prägel.

På åtsidan Konung Carl XVI Gustafs bild i profil med omskriften "CARL XVI GUSTAF SVERIGES KONUNG". Till vänster om bilden "E" som anger myntorten Eskilstuna och till höger "D" som är begynnelsebokstaven i riksbankschefen Bengt Dennis' efternamn. Nedtill på högra sidan om bilden konstnärens, Ernst Nordins signatur "EN".

På fransidan Vasaättens vapen på en sköld krönt med en kunglig krona omgivet till vänster av en krona med bokstäverna GAR och året 1628 och till höger av riksvapnet tre kronor. Som omskrift upptill "REGALSKPETT VASA 15 JUNI 1990" och nedtill valörbeteckningen "1000 KRONOR".

Kanten skall vara slät.

Minnesmyntet med ett nominellt värde av 200 kronor skall tillverkas av en legering som består av 925 tusendelar silver och 75 tusendelar koppar samt ha en vikt av 27,03 gram och en diameter av 36 millimeter. Avvikelsen från den nominella vikten får vid uppvägning av etthundra mynt vara högst 27 gram.

Myntet skall ha följande prägel.

På åtsidan Konung Carl XVI Gustafs bild i profil med omskriften "CARL XVI GUSTAF SVERIGES KONUNG". Till vänster om bilden "E" som anger myntorten Eskilstuna och till höger "D" som är begynnelsebokstaven i riksbankschefen Bengt Dennis' efternamn. Nedtill till höger om bilden konstnärens, Ernst Nordins signatur "EN".

På fransidan regalskeppet Vasa avbildat från sidan med Vasaättens vapen krönt med en kunglig krona till vänster och riksvapnet tre kronor under regalskeppet. Såsom omskrift upptill "REGALSKPETT VASA 15 JUNI 1990" och nedtill valörbeteckningen "200 KRONOR". Fig. 2 (se omslaget).

Kanten skall vara slät (här avses randen).

Av förordningen (SFS 1990:51) framgår inte utplagans storlek.

Fig. 1. Foto: Myntverket, Förstorat

Mynten har erbjudits medlemmar i numismatiska föreningar i Sverige med särskilda brev i mars (SNF:s medlemmar fick sitt med SNT nr 2).

TS

MYNTNYTT

Portugal först med cirkulerande "Europa"-mynt.

Portugal har som första land utgivit cirkulerande mynt med inskription syftande på EG. Utplagan är 20 miljoner mynt, som på åtsidan visar Portugals vapensköld över valören 100/ESCUDOS/1989 med omskriften REPUBLICA PORTUGUESA.

Fransidan har i mitten en bild av den berömda portugisiska matematikern och astronomen Pedro Nunes hållande en jordglob. Omskriften EUROPA har bokstäverna åtskilda av tolv stjärnor, representerande medlemmarna i Europa-gemenskapen.

Randen bär omväxlande släta och räfflade partier. Myntet är av bi-metallic typ med en ring av koppar-nickel runt en mittcirkel av aluminiumbrons. Vikten är 8,3 g och diametern endast 25 mm.

Ytterligare en valör, 200 escudos, är planerad att utges i Portugal 1991.

Bokstaven A

på våra under medeltiden i Västerås och Åbo präglade mynt är i verkligheten ett Maria-monogram (sammanskrivning av bokstäverna A och M).

I Riksheraldikerämbetets Meddelanden VII (1939) avslöjar Harald Fleetwood detta i "Västerås, Åbo och Skänninge sigill – en jämförande undersökning".

I festskriften till Lars O Lagerqvist (N M XXXVII) skriver Pekka Sarvas om "Die mittelalterlichen Brakteaten von Turku (Åbo)" och ägnar i artikeln särskilt intresse åt utformningen av bokstaven A. De i artikelns avbildning nr 2 återgivna ringarna (punkterna) synas mig ersätta de i stadens sigill (vapen) befintliga liljorna.

Fleetwoods artikel är väl värd att studeras av samlarna av våra medeltida mynt. Ännu en gång visas, vilken betydelse som heraldiken och sigillografin har i tolkningsfrågor inom numismatiken!

NUF

Portugals nya mynt. Dubbel naturlig storlek.

Brödpoletter,

gällande 25 öre stycket och stämplade med märket »Danska Ångbageriet», finnas att tillgå i min hufvudaffär och mina försäljningslokaler samt inlösas med motsvarande kvantitet bröd och torde gifva människovännen ett godt tillfälle att utföra praktisk välgörenhet. Poletterna gälla endast för nedanstående adressgifna bodar.

Stockholm i December 1886.

C. W. Schumacher,
ägare till Danska Ångbageriet,
17 Norrlandsgatan 17.

Försäljningslokaler:

Kungsgatan 14.
Lilla Vattugatan 13.
Jakobsgatan 9.
Nya Saluhallen 10 & Hötorget.
Wallingatan 4.
Uplandsgatan 42.
Norrstullsgatan 8 B.
Klara Strandgata 22 (Hotel W6).
Schéelegatan 3 (Kungsholmen).
Linnégatan 8.

Esplanaden 31 (Karlavägen).
Nybrogatan 15.
Östermalmsgatan 2 A.
Artillerigatan 34.
Norra Blasieholmshamnen 17.
Trievaldsgränd 1.
Köpmangatan 3.
Hornsgatan 42.
Djurgårdsslätten 6.
Floragatan 18.

Brödpoletter från Danska ångbageriet i Stockholm. Foto: Bengt A. Lundberg, RIK/ATA.
Skala 1:1.

Danska ångbageriets brödpoletter

Danska ångbageriets ägare, hovleverantör Carl Wilhelm Schumacher (1840-1915) i Stockholm, införde 1886 den praktiska anordningen att i marknaden införa poletter i olika värden (5, 10 och 25 öre), gällande för viss kvantitet bröd till ett bestämt pris. Dessa poletter började säljas i december månad och var riktade för "avsättning bland de fattigas vänner". Avsikten var att bereda dem en lätt utväg att lindra de fattigas nöd och förskaffa dem en liten glädje under den förestående helgen. Samtidigt var det nog en god affär för Schumacher.

Dansken Schumacher utbildades till bagare i Danmark men flyttade som tjugooråring till Sverige. År 1864 grundade han i Stockholm Danska ångbageriet som med tiden utvecklades till att bli ett av Stockholms största och mest ansedda bagerier.

Poletterna finns publicerade i Numismatiska meddelanden XII, s. 111-112.

Ian Wiséhn

Mitt i City PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottninggatan 19, Box 16245
103 25 STOCKHOLM
Tel 08-21 12 10

Från Kungl Myntkabinettet

”Skänklåt och skilling- tryck”

Kring den folkliga musikalitetens
framdragande

Ny utställning på Kungliga Myntkabi-
nettet

Under sommarmånaderna juni, juli, augusti anordnar Kungl. Myntkabinettet en mindre utställning med anledning av det utropade Folkmusik- och Dansåret 1990. Folkmusikens, folkdansens och folkvisornas utveckling, några av deras utövare och bevarare från medeltiden och fram till idag presenteras. Utställningen försöker också ge några glimtar ur folkmusikens ekonomisk-historiska förhållanden.

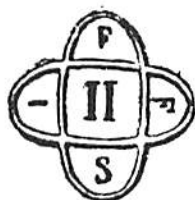
De föremål som visas har på något sätt en anknytning till det numismatiska samlingsområdet. Vi vill med denna utställning visa hur numismatiskt material kan användas i ett utvidgat och något annorlunda sammanhang än vad som är vanligt.

MGL & KS

Hamnarbetarnas kvartalsmärken

I början av seklet var transportarbetarnas arbete i många fall av tillfällig karaktär. En del transportarbetare, såsom hyrverks- och åkeriarbetare, droskku-skar, handelsarbetare, månadskarlar, kolutkörare, maskinister och eldare m fl måste dock räknas till de fasta, men särskilt hamn- och stuveriarbetarna var mer tillfälliga, beroende på arbetstillfällena. För dessa grupper spelade arbet-santagningen en stor roll. På nästan varje arbetsplats hade förbundsmedlem-marna företrädesrätt till arbete. Då det på större arbetsplatser var svårt att kontrollera medlemmarna lät fackavdelning-

D.I.K:s medalj från tiden 1898-1901.
Foto: Gabriel Hildebrand,
RAA/SHMM-RIKt.

Märken för Stockholms hamnarbetarefackförening som de presenterades i en Stockholmstid-
ning 1907.

arna förfärdiga kvartalsmärken, vilka skulle bytas varje kvartal och skilja sig ifrån varandra genom färg eller form. Här återges några av de mera karakteristiska märkena som tillverkats för Stockholms hamnarbetarefackförening. Den som fördelade arbetet kunde på dessa märken se vilka som var fackföre-ningsmedlemmar och som därför hade företräde till arbete. Denna person var vanligen en statistikförare, hos vilken arbetarna skulle anmäla sig.

JW

Medalj hörande till Djursholms Idrottsklubb

Liksom alla andra idrottsföreningar ha-de Djursholms Idrottsklubb en egen medalj. På grund av att klubben endast existerade under tre år är det en mycket ovanlig medalj, känd i vitmetall. Den visar olika idrottsredskap som tex ett par tidiga skridskor, sk träbrallor. På banderollen över föreningens emblem finns texten: D.I.K. Gravörens namn är okänt.

Djursholms Idrottsklubb bildades 1898 på initiativ av polismannen R. Fast och en tapetserare Königsson. Klubben sysslade mest med atletik och något löpning. Atletiken (dvs boxning, brottning och andra kampsporter) be-drevs huvudsakligen i greve Cron-hjelms trädgårdsmästarebostad, och då denna 1901 såldes, upplöstes klubben.

JW

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 - 18.00
Lördagar 10.00 - 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-11 50 81

Notis om minnesmynt

Minnespenningar är speciella mynt som präglats för speciella tillfällen, ofta för att fira någon stor och viktig händelse eller person. Ett exempel är Gustav IV Adolfs besök i Avesta år 1794. Då präglades ett minnesmynt i koppar med samma vikt som en 1/2 skilling.

Att även fira mindre celebra tilldragelser med minnespenningar torde väl höra till ovanligheterna, men att detta ändå har förekommit visar en tidningsnotis från år 1892. Av denna notis framgår att källarmästare Nordström på Mosebacke etablissemang låtit tillverka minnespenningar av spegelglas till pingstdagen 1892. Den dag fick nämligen Mosebacke etablissemang ett mycket stort antal gäster. Det var arbetarna från Münchenbryggeriet i Stockholm som av sin arbetsgivare bjudits på fest på Mosebacke. Festen började med en middag, varvid bryggeriets disponent herr Qvennerstedt höll ett välkomsttal. Efter middagen serverades kaffe med *avec* och efter detta bjöds det på underhållning i form av varieté i Wallmanska salongen. Mosebacke hade en av de sex varietésalonger som fanns i Stockholm vid den här tiden. Festen avslutades med en supé, och tidningsnotisen kan berätta att tillställningen var "i allo lyckad och angenäm". Anledningen till festen är inte känd och någon av de minnespenningar av spegelglas som vid tillfället delades ut till alla festdeltagarna finns heller inte bevarad såvitt bekant. Man vågar dock gissa att festen var ett välkommet inslag i bryggeriarbetarnas liv.

Källor:

Andersson, W. Mynt vid speciella tillfällen. *Myntkontakt* nr 8/1973.
Järbe, B. *Krogarnas Stockholm* s. 178. Stockholm 1971.
Wedbergs klippsamling 1892, ATA.

Katarina Schoerner

**GYNNA SNT:s
ANNONSÖRER**

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Apollgårdens vid Almvägen, Fagersta. Tid: kl 19.00. Upplysningar: tel 0223-116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB Möteslokal Borlänge, biblioteket Borganäsvägen, Falun, Kristinegården, Kristinegatan 9 - II. Dalen 4, Borlänge, 18.30.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion andra måndagen i månaden 18.45 i Traktören, Köpmansg. 20. Lista från Anders Falk, Hvitfeldtsg. 5, 411 20 Gbg. Antik- och Medeltidsektionen tredje torsdagen 18.30 i klubblokalen, Schackspelets Hus (Sch.), Haga Kyrkog. 3. Sederstudiecirkeln, Engelbrektsg. 71 (Eng.) sista tisdagen 18.30. 14/5, R. Sandström, frågesport, Tr: 17/5, R. Sandström: Något om romerska myntverkstäder, F. Tufvesson: Indiska tempelmynt, Sch: 29/5, L. M. Carlzon, Fredriksberg: Fransk sedelhistoria under 1700-talet, Eng. GNF:s adress: Box 5289, 402 25 Gbg.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli-aug. Upplysningar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad. Upplysningar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SPF lokal, S. Långgatan 39, Kalmar. Upplysningar: tel 0480-159 29, 733 30. Auktioner.

KARLSKOGA NUMISMATISKA FÖRENING har möten andra onsdagen i varje månad (utom juni, juli och aug.) kl 19.00 i S-E-Banken, Torget, Karlskoga. Auktioner vår och höst. Upplysningar 506 41 eller 365 39.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Stortugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150-210 45 el 151 00.

MYNTKLUBBEN KLIPPINGEN har myntträff första tisdagen i jan.-april, sept.-dec. Lokal: G. A. skolans matsal, S. Järnvägsgränd, Sundsvall. Information om mynt, värdering, auktion, lotterier. Köp och sälj. Tel. 060-55 64 18, II 35 03.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har myntträff med auktion 2/5 kl 19.45 (visn rf: 19.15) i "Utbildningshuset" Studentlitteratur, Åkergr. 1, Lund. Upplysningar: vard 046-14 43 69 kvällar 046-12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärsgränd, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155-134 29, 671 54, 128 41.

FÖRENINGEN NORDVÄSTMYNT håller sammanträde med auktion i Folkets Hus, Klippan, kl. 19.00, andra fredagen i varje månad. Upplysningar och auktionslista tel. 0451-132 88.

NORRÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj-augusti, i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö, Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910-186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli-augusti). Lokal: Valbo Kommunhus. Upplysningar: tel 026-18 18 36.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping, har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj-augusti). Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 18.30-21.00. Ärligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Hälsingborg. Upplysningar: tel 013-12 22 62.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni-augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19-21 under september-maj.

SKÖVDE NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion 6/5, 9/9, 7/10, 11/11, 9/12. Lokal: Club Balder på Kulturhuset Oden i Skövde kl 16.00. Upplysningar: tel 0500-808 50 (Thord Lund).

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder den 17/5 och 14/6 kl. 18.30 i Folkare Fotoklubbens lokal, Telegatan 19, Avesta. Upplysningar: tel 0226-562 78 eller 0225-147 83.

TRELLEBORGS MYNTKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Sparbanken Skånes samlingssal, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotterier mm. Upplysningar: tel 0410-241 31.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna, kl 19.00 andra tisdagen i varje månad utom juni, juli, augusti och december. Upplysningar: tel 0755-102 03.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA har möte på Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. Upplysningar: 018-14 97 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion sista fredagen i varje månad utom december på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion kl 18.20 i Röda Korsets lokal, Kungsv. 18, ing. Hovsg., Växjö den 7/5. Myntets dag 7/10, Smålands museum. Upplysningar: 0470-731 14.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten 2:a måndagen varje månad januari-maj kl 19.00. Tingshusgränd 2, Ludvika.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på kafeterian, Vallby friluftsmuseum kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021-757 87 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten i M-lokalen, Järntorgsgatan 3, 1990: 12/9, 10/10, 21/11 kl 19.00. Upplysningar: tel 019-13 52 13.

AUKTIONER

SVENSKA

Nov. Datum Svenska Numismatiska Föreningen, Stockholm (endast fastställt för medlemmar och anslutna föreningar).

UTLÄNDSKA

Maj 2-4 Frankfurt, Peus Nachf.
14-15 Zürich, Spink Taisei*
16-18 München, Hirsch, Nachf.
29-30 Frankfurt, SBV
Sept. 12-14 Köln, Münz Zentrum
19-20 Zürich, SBV
26-28 München, Hirsch Nachf.

*Storsamling del 2

MÄSSOR

UTLÄNDSKA

Maj 27 Würzburg, Sammlergemeinschaft Sieboldshöhe

Kungl Myntkabinettet

Utställningar:

Ingång Narvavägen
(hörnet Linnégatan) 2 tr, Stockholm

Tillfälliga utställningar:

"Ur dolda gömmor"

"Skänklåt och skillingtryck"

Juni - augusti

"Ur berg i börs"

Visas i Falun till slutet av maj,
därefter i Sala

Ring i övrigt telefon 08-783 94 00
för information.

Museet:

Tisdag - söndag 11-16

Måndag stängt

Besökstid: tisdag 13-16

ingång Narvavägen

Besöksadress

(efter överenskommelse om tid
per telefon): Storgatan 41

Postadress:

Box 5405, 114 84 Stockholm
Tel: 08-783 94 00

Per i Bakken, han sat og tænkte,
Han skulde fri til e gamal Enke;
Gamal var a,
det var vist,
Men Penger hade a,
så det var friskt
En halv Daler
og en Skilling,
Det var Enkas
hele Medel;
E gamal Høne
og e Ku
Det var Enkas
hele Bu -

En mycket betydelsefull auktion avhålls på
Hotel BAUR AU LAC i Zürich
den 14:e och 15:e maj 1990.

COINS OF SWEDEN

del II
(1697 – 1988)

*Den rikt illustrerade auktionskatalogen (på engelska),
bestående av 1040 utrop mynt i guld, silver och koppar samt 300 utrop sedlar
utkommer den 15:e april och kan beställas från:*

SWISS BANK CORPORATION

Numismatic Department
Aeschenvorstadt 1
CH-4002 Basel
Phone 061/20 20 20
Fax 061/20 16 73
Telex 964 342

SPINK Taisei

Numismatics Ltd.
Löwenstrasse 65
CH-8001 Zürich
Phone 01/221 18 85
Fax 01/211 29 76